

ΕΘΝΙΚΟ ΜΕΤΣΟΒΙΟ ΠΟΛΥΤΕΧΝΕΙΟ
ΣΧΟΛΗ ΑΡΧΙΤΕΚΤΟΝΩΝ ΜΗΧΑΝΙΚΩΝ
ΕΡΓΑΣΤΗΡΙΟ ΑΣΤΙΚΟΥ ΠΕΡΙΒΑΛΛΟΝΤΟΣ

ΕΚΘΕΣΗ

ΕΛΛΗΝΙΚΟ: ΓΙΑ ΠΟΙΟΥΣ, ΓΙΑΤΙ ΚΑΙ ΠΩΣ

Νίκος Μπελαβίλας, Αναπλ. Καθηγητής ΕΜΠ
Διευθυντής Εργαστηρίου Αστικού Περιβάλλοντος
Φερενίκη Βαταβάλη, Δρ. αρχιτέκτων – πολεοδόμος ΕΜΠ
Πολίνα Πρέντου, αρχιτέκτων - πολεοδόμος, ΥΔ ΕΜΠ
Νάντια Σουρέλη, αρχιτέκτων, ΥΔ UCLA

ΜΑΡΤΙΟΣ 2015

Ελληνικό: Για ποιους, γιατί και πώς

Νίκος Μπελαβίλας, Φερενίκη Βαταβάλη, Πολίνα Πρέντου, Νάντια Σουρέλη,
Εργαστήριο Αστικού Περιβάλλοντος
Εθνικό Μετσόβιο Πολυτεχνείο

Εισαγωγή: Τι είναι (και τι δεν είναι) το Ελληνικό

Το «άδειο και εγκαταλελειμμένο», όπως περιγράφεται συχνά, πρώην αεροδρόμιο Ελληνικού είναι πολύτιμο, και δεν υπάρχει κανένας ουσιαστικός λόγος να μην γίνει ακόμα πιο πολύτιμο για τους κατοίκους της Αθήνας. Δεν είναι τίποτα λιγότερο από ένας όμορφος και αναγκαίος τόπος δίπλα στην ακτή του Σαρωνικού. Είναι εκεί όπου ήδη σήμερα οι κάτοικοι της Αθήνας ξανασυνδέονται με τη θάλασσά τους χωρίς περιορισμούς, αθλούνται και αναβαθμίζουν το περιβάλλον και το κλίμα της πόλης τους. Είναι εκεί όπου ήδη σήμερα προστατεύουν την αρχαία και σύγχρονη ιστορία τους και παράγουν παιδεία, έρευνα και πολιτισμό. Είναι εκεί όπου ξαναχτίζουν καθημερινά, και παρά τις εξαιρετικά δυσμενείς συνθήκες των τελευταίων ετών, μια πόλη αξιοπρέπειας και αλληλεγγύης, φιλόξενη για όλους τους κατοίκους της και ανοιχτή για τους επισκέπτες της. Είναι, τέλος, εκεί όπου, υπό την πολυετή και διαρκή απειλή έξωσης, προστίμων και άλλων εμποδίων, λειτουργεί καθημερινά πλήθος δημόσιων και κοινωφελών υπηρεσιών τοπικής, περιφερειακής, εθνικής και διεθνούς εμβέλειας.

Το Ελληνικό ωφελεί και ωφελείται τα τελευταία 20 χρόνια από τους κατοίκους της πρωτεύουσας. Πλήθος κατοίκων και φορέων της Αττικής στηρίζει την προστασία του χώρου από τη σχεδιαζόμενη ιδιωτικοποίηση και διεκδικεί τη δημιουργία ενός μητροπολιτικού πάρκου υψηλού πρασίνου με επανάχρηση των υπαρχόντων κτιρίων για κοινωφελείς χρήσεις και χωρίς νέα δόμηση. Πρόκειται μια 20ετή ιστορία αιτημάτων, πρωτοβουλιών, πολιτικών και θεσμικών πράξεων, μελετών και προτάσεων, από δεκάδες συλλογικότητες, επιτροπές κατοίκων και κινήματα πόλης, συνδικάτα εργαζομένων, πολιτικούς φορείς, τοπικές και περιφερειακές αρχές της τοπικής αυτοδιοίκησης, τα πανεπιστήμια της Αττικής και εγχώριους και διεθνείς επιστημονικούς και επαγγελματικούς φορείς. Ως αποτέλεσμα, έχει αναπτυχθεί ένα εξαιρετικά ευρύ φάσμα δραστηριοτήτων, μεταξύ των οποίων κοινωφελείς, εκπαιδευτικές, πολιτιστικές, περιβαλλοντικές και αθλητικές δραστηριότητες, νομικές πρωτοβουλίες και οικονομοτεχνικές αναλύσεις και προτάσεις, όπως και ένας ευρύς πολυετής κοινωνικός διάλογος.

Το Ελληνικό είναι ένα εξαιρετικά μεγάλο, αναπόσπαστο και αναντικατάστατο κοινωνικο-χωρικό κεφάλαιο μιας πόλης, στους χώρους και τα έργα της οποίας εγγράφονται, όχι μόνο η καταστροφή, αλλά και το δικαίωμα στο χώρο, ένα δικαίωμα άρρηκτα συνδεδεμένο με τις παγκόσμιες αξίες της δημοκρατίας, της ισότητας και της κοινωνικοχωρικής δικαιοσύνης.

Στο κείμενο που ακολουθεί και σε πέντε ενότητες, παρουσιάζουμε κύρια τεχνικά στοιχεία και εκτιμήσεις για τα δύο βασικά σενάρια που προβάλλονται για το μέλλον του πρώην αεροδρομίου Ελληνικού σήμερα: πρώτον, τη μελέτη που συνήθως αναφέρεται συνοπτικά ως «η μελέτη του Πολυτεχνείου και των Δήμων» ή με τον πλήρη της τίτλο «Βασικές αρχές σχεδιασμού Μητροπολιτικού Πάρκου Πρασίνου στο πρώην αεροδρόμιο Ελληνικού» του Εργαστηρίου Αστικού Περιβάλλοντος του Εθνικού Μετσόβιου Πολυτεχνείου (ΕΜΠ), της Τοπικής Ένωσης Δήμων και Κοινοτήτων Νομού Αττικής (ΤΕΔΚΝΑ) και των Δήμων Αλίμου, Αργυρούπολης, Γλυφάδας και Ελληνικού.¹ Δεύτερον, βάσει των ελάχιστων δημόσια διαθέσιμων στοιχείων των σχεδίων αστικής ανάπτυξης ΤΑΙΠΕΔ-ΕΛΛΗΝΙΚΟ ΑΕ-*Lamda Development* στα πλαίσια των ιδιωτικοποιήσεων και του Ν. 4062/2012, τις εκτιμήσεις του Εργαστηρίου Αστικού Περιβάλλοντος ΕΜΠ και του Τεχνικού Επιμελητηρίου Ελλάδας (ΤΕΕ) για τα δημόσια κόστη της προτεινόμενης ανάπτυξης και την εκτίμηση της τιμής πώλησης, όπως και τις πρόσφατες πράξεις του Ελεγκτικού Συνεδρίου και της Ευρωπαϊκής Επιτροπής, ως προς τη νομιμότητα της ιδιωτικοποίησης του χώρου και της σχετικής διαδικασίας που ακολουθήθηκε μέχρι σήμερα.

Ωστόσο, δεδομένων των εξελίξεων και των εξαιρετικά κρίσιμων αποφάσεων που λήφθηκαν κεκλεισμένων των θυρών κατά την τελευταία πενταετία, με την προτεινόμενη σύμβαση, τις αποφάσεις και τα σχέδια της ιδιωτικοποίησης να παραμένουν αδημοσίευτα, οφείλουμε να επισημάνουμε για άλλη

¹ Το πλήρες υλικό της μελέτης, όπως και όλες οι παρουσιάσεις, εισηγήσεις και άρθρα της ερευνητικής ομάδας είναι αναρτημένα στην ιστοσελίδα του Εργαστηρίου Αστικού Περιβάλλοντος ΕΜΠ: www.arch.ntua.gr/envlab

μια φορά, και πριν παρουσιάσουμε τα τεχνικά στοιχεία, δύο βασικά ζητούμενα, αντί αυτονόητων δεδομένων: ότι η απρόσκοπτη πρόσβαση σε όλες τις παραδοχές και τα στοιχεία των διαφόρων προτάσεων και αποφάσεων για σημαντικά ζητήματα της πόλης τους αποτελεί θεμελιώδες δικαίωμα των κατοίκων της πρωτεύουσας. Επιπλέον, ότι αποτελεί επίσης θεμελιώδες δικαίωμα η ουσιαστική, δημοκρατική και αποτελεσματική συμμετοχή τους στη διαμόρφωση όλων των σχεδίων μέσα ή και έξω από τα οποία η συντριπτική πλειοψηφία τους καλείται ή υποχρεώνεται να ζήσει.

Τέλος, επιθυμούμε να τονίσουμε ότι κατά τη γνώμη μας είναι καιρός να σωθεί οριστικά το Ελληνικό από την κοινωνικά αδιέξοδη, περιβαλλοντικά καταστροφική και οικονομικά εξαιρετικά ζημιογόνο για το ελληνικό Δημόσιο ιδιωτικοποίηση και δόμηση που προωθείται, ώστε να ωφελήσει από τη χρήση του τώρα και στο μέλλον εκείνους στους οποίους πραγματικά ανήκει. Όπως είναι γνωστό από το 2010, μόνο τα έσοδα του Δημοσίου από τις ολυμπιακές εγκαταστάσεις εντός του χώρου (και όχι άλλων κερδοφόρων και εν πολλοίς αυθαίρετων υπαρχουσών χρήσεων εντός του χώρου) και μόνο μεταξύ 2005 και 2010, θα μπορούσαν να είχαν χρηματοδοτήσει ήδη την υλοποίηση του μεγαλύτερου μέρους του μητροπολιτικού πάρκου, ενώ τα δημόσια έξοδα της σχεδιαζόμενης ιδιωτικοποίησης και ανάπτυξης των υποδομών αναμένεται να ξεπεράσουν τα 2,5 δις €. Το μητροπολιτικό πάρκο Ελληνικού, είναι όχι μόνο αναγκαίο, αλλά και άμεσα εφικτό και φτηνό, ακόμα και στις σημερινές συνθήκες κρίσης. Καθίσταται ακόμα περισσότερο αναγκαίο ακριβώς λόγω αυτών.

Με αυτά τα δεδομένα, το Ελληνικό καλείται, να εκπληρώσει και μια ακόμα σημαντική και ευρύτερη λειτουργία για την Αθήνα και άλλες πόλεις, που ήδη διεκδικεί *de facto* από το 2001, ως ένας από τους μεγαλύτερους και ελάχιστους εναπομείναντες, ενιαίους, δημόσιους, αστικούς, παράκτιους χώρους της Ευρώπης και της Μεσογείου. Μην έχοντας ακολουθήσει σε μεγάλο βαθμό τα παραδείγματα των αρκετών αποτυχημένων και οικονομικά καταστροφικών *megaprojects* της Ευρώπης από το 1980 και εξής μπορεί να αποτελέσει ένα χρήσιμο παράδειγμα για το χώρο, για τους πολίτες και για την πολιτική του χώρου στο μέλλον.

1. Η μελέτη του Εργαστηρίου Αστικού Περιβάλλοντος, της ΤΕΔΚΝΑ και των Δήμων

α. Αναγκαίο, εφικτό και φτηνό: γιατί και πώς

Η μελέτη του Εργαστηρίου Αστικού Περιβάλλοντος τεκμηρίωσε τους λόγους για τους οποίους το μητροπολιτικό πάρκο Ελληνικού είναι όχι μόνο απολύτως αναγκαίο και αναντικατάστατο για την Αττική, με κοινωνικούς, περιβαλλοντικούς και οικονομικούς όρους, αλλά και εφικτό και φτηνό.² Επιπλέον, με στόχο την αξιοποίηση του χώρου προς όφελος των κατοίκων της Αττικής βραχυπρόθεσμα και μακροπρόθεσμα, προτείνει μια ρεαλιστική και αναλυτικά κοστολογημένη στρατηγική υλοποίησης ενός μητροπολιτικού πάρκου υψηλού πρασίνου με ήπιες χρήσεις πολιτισμού, αθλητισμού, έρευνας και εκπαίδευσης, πρόνοιας, διοίκησης και υπηρεσιών, τοπικού εμπόριου, αναψυχής, συνεδρίων και εκθέσεων, όχι με νέα δόμηση, αλλά με επανάχρηση του πλούσιου και εξαιρετικά αξιόλογου κτιριακού αποθέματος. Με 10 άμεσες και βασικές ενέργειες, ακολουθούμενες

² Πρώτον, καταγράφει τα κτίρια, τις υποδομές, τα ιστορικά και τεχνικά μνημεία, την υφιστάμενη κατάσταση του κτιριακού αποθέματος, τις χρήσεις γης, το μεταβαλλόμενο ιδιοκτησιακό καθεστώς, τις συμβάσεις και τις πολεοδομικές ρυθμίσεις, τα διαθέσιμα επίσημα οικονομοτεχνικά δεδομένα εσόδων και εξόδων του χώρου, το ιστορικό των μελετών, των προτάσεων, και των πρωτοβουλιών, συμπεριλαμβανομένου του εκτιμώμενου κόστους κατασκευής και συντήρησης μελετών και προτάσεων, όπως και τις κοινωνικές ανάγκες του Λεκανοπεδίου που ο χώρος ήδη καλύπτει και μπορεί να καλύψει στο μέλλον. Δεύτερον, αναλύει την πολεοδομική θέση και τη σχέση του χώρου με τη μητροπολιτική ενότητα της πρωτεύουσας και την ακτή του Σαρωνικού, τους απαιτούμενους χρόνους για τη συγκοινωνιακή σύνδεση των δήμων του Λεκανοπεδίου με τα τρία εν δυνάμει μητροπολιτικά πάρκα της Αθήνας με τα υπάρχοντα μέσα σταθερής τροχιάς, τις αυξανόμενες ελλείψεις του Λεκανοπεδίου σε χώρους πρασίνου κάθε κλίμακας και τους εκτενείς και συστηματικούς αποκλεισμούς της ακτογραμμής του Σαρωνικού. Τρίτον, αναλύει τη διεθνή βιβλιογραφία και τα σύγχρονα διεθνή *standards* δημιουργίας πάρκων πρασίνου και αποκατάστασης κτιρίων, συνόλων, φυσικών οικοσυστημάτων και ακτογραμμών, τη διεθνή εμπειρία δημιουργίας μητροπολιτικών πάρκων υψηλής ποιότητας και χαμηλού κόστους, ως προς το σχεδιασμό, το κόστος κατασκευής και το κόστος συντήρησης και τα ευρωπαϊκά κόστη κατασκευής και συντήρησης ήπιων παρεμβάσεων σε πλήθος πόλεων με σημαντικά μεγαλύτερα αποθέματα αστικού πρασίνου και δημόσιων ελεύθερων χώρων (βλ. Ερευνητική Ομάδα Εργαστηρίου Αστικού Περιβάλλοντος ΕΜΠ, 2011, και για τα ευρύτερα ζητήματα πρασίνου και ελεύθερων χώρων Μπελαβίλας & Βαταβάλη, 2009, και Μπελαβίλας, Βαταβάλη, Σουρέλη & Πρέντου, 2012, Σεπτέμβριος). Έτσι, η πρότασή στηρίζεται στην αναλυτική τεκμηρίωση των πραγματικών δεδομένων και χαρακτηριστικών ενός εξαιρετικά πολυτίμου και κάθε άλλο παρά "άδειου χώρου" ή "οικοπέδου". Αξιοποιώντας τα αποτελέσματα αυτής της ανάλυσης, τις προτάσεις από δεκάδες πρωτοβουλίες, εκδηλώσεις, συζητήσεις, παρουσιάσεις, ημερίδες και συνεντεύξεις τύπου της τελευταίας πενταετίας, και οποιαδήποτε νεότερα στοιχεία προκύπτουν από τις ευρύτερες κοινωνικές, πολιτικές και οικονομικές εξελίξεις και καθίστανται δημόσια διαθέσιμα, επεξεργαζόμαστε, εμπλουτίζουμε και επικαιροποιούμε την παρούσα πρόταση, και αξιολογούμε την στρατηγική υλοποίησης του μητροπολιτικού πάρκου και την οργάνωση των λειτουργιών σε αυτό.

από παρεμβάσεις σε περισσότερα στάδια και πλήρη ανάπτυξη σε βάθος 20ετίας, πρόκειται για μια στρατηγική που εξασφαλίζει τη δημιουργία και λειτουργία του μητροπολιτικού πάρκου μέσω της διαρκούς συνεργασίας και δημόσιας διαβούλευσης των κοινωνικών φορέων και των κατοίκων της Αττικής, αναπτύσσοντας περαιτέρω τη διαδικασία κοινωνικού διαλόγου που οδήγησε στη συνδιαμόρφωση και τον εμπλουτισμό της παρούσας πρότασης.

Τι είναι, λοιπόν, το Ελληνικό, και γιατί το μητροπολιτικό πάρκο είναι αναγκαίο, εφικτό και φτηνό; Σε 10 συνοπτικά σημεία, το Ελληνικό είναι:

1. ο μεγαλύτερος, δημόσιος, αστικός, παράκτιος χώρος στην Αθήνα και ένας από τους ελάχιστους τέτοιους χώρους στην ακτογραμμή της Ευρώπης.

2. ο τελευταίος μεγάλης κλίμακας ανοιχτός χώρος του Λεκανοπεδίου που μπορεί να συμβάλει ουσιαστικά στην αντιμετώπιση της δραματικής έλλειψης πράσινων, ανοιχτών και δημόσιων χώρων στην Αθήνα, αν και μόνο εν μέρει, μιας και αποτελεί μόνο το 1/10 του πρασίνου που χρειάζεται η πρωτεύουσα. Η δημιουργία ενός πάρκου πρασίνου στο σύνολο της έκτασης προσθέτει μόλις 1,98 μ² πρασίνου/κάτοικο στα εξαιρετικά χαμηλά 2-2,5 μ²/κάτοικο που παρουσίαζε η Αθήνα πριν 20 χρόνια, το 1994. Αυτό αποτελεί ένα από τα χαμηλότερα ποσοστά στην Ευρώπη και ίσχυε αρκετά πριν τη χρήση 1,23 μ²/κάτοικο για τις ολυμπιακές εγκαταστάσεις και τις μετέπειτα ιδιωτικές αναπτύξεις, την εξάπλωση της αστικής διάχυσης σε δασικές και αγροτικές εκτάσεις και τις καταστροφικές πυρκαγιές στην Αττική το 2007.

3. η τελευταία παράκτια ζώνη της Αθήνας που μπορεί να προσφέρει δημόσια πρόσβαση σε 3,5 χιλιόμετρα της ακτής του Σαρωνικού, όπου περισσότερα από 20 χιλιόμετρα αποκλείουν την πρόσβαση ή απαιτούν πληρωμή.

4. ένας χώρος με εξαιρετικά πλούσιο και αξιόλογο κτιριακό απόθεμα 480 κτιρίων (490.000 μ²). Τουλάχιστον το 75% του κτιριακού αποθέματος (δηλ. περισσότερα από 360.000 μ² ή 241 κτίρια), μπορεί να χρησιμοποιηθεί για να καλύψει πλήθος κοινωνικών αναγκών, διατηρώντας παράλληλα σχεδόν 6.000 στρέμματα ανοιχτών χώρων.

5. ένας χώρος εντός του οποίου, υπό την πολυετή και διαρκή απειλή έξωσης, προστίμων και άλλων εμποδίων, λειτουργεί καθημερινά πλήθος δημόσιων και κοινωφελών υπηρεσιών τοπικής, περιφερειακής, εθνικής και διεθνούς εμβέλειας.

6. ένας χώρος περίπου 15 λεπτά από την πλατεία Συντάγματος, 30 λεπτά από το Αιγάλεω, το Περιστέρι και τον Πειραιά και λιγότερο από μία ώρα από το σύνολο του χώρου της μητρόπολης με τη χρήση των μέσων σταθερής τροχιάς.

7. ένας χώρος, το 56% του οποίου (2.600 στρέμματα) μπορεί να ανοίξει αμέσως στο κοινό, τμήμα του οποίου διαθέτει ήδη υψηλή και πλούσια βλάστηση, και το υπόλοιπο 44% σε άμεσες φάσεις με τις αναγκαίες θεσμικές ρυθμίσεις.

8. ένας χώρος, οι υποδομές του οποίου μπορούν να αποτελέσουν τη βάση για τη δημιουργία ενός πάρκου υψηλής ποιότητας με λογικά και οικονομικά κόστη κατασκευής και συντήρησης, με βάση ευρωπαϊκά standards και κόστη (όπως στο *Tempelhof, Berlin*, στο *Maurice Rose, Frankfurt Am Main* και στα *Royal Parks, London*). Αντί του προϋπολογισμού 400-700 εκ. € που παρουσιάστηκε το 2007 ή των σχεδίων ιδιωτικοποίησης που θα επιβάρυναν το ελληνικό δημόσιο με πάνω από 2 δις € για μεταστεγάσεις, συνοδά έργα και υποδομές, με εγχώριες και ευρωπαϊκές τιμές 2010, 47 εκ. € είναι αρκετά για την έναρξη έργων πρασίνου και αποκαταστάσεων στην ήδη διαθέσιμη έκταση και 101 εκ. € είναι αρκετά για το σύνολο του έργου. Αντίστοιχα, το ετήσιο κόστος λειτουργίας, συντήρησης και ασφάλειας εκτιμάται στα 5 εκ. € με την ολοκλήρωση της πρώτης φάσης και στα 10-12 εκ. € στο ολοκληρωμένο πάρκο.

9. ένας χώρος, του οποίου τα έσοδα μόνο από τη χρήση των ολυμπιακών εγκαταστάσεων που βρίσκονται εντός του χώρου από το 2004 μέχρι το 2010 (75,8 εκ. €) θα μπορούσαν να είχαν ήδη χρηματοδοτήσει περισσότερο από το ήμισυ του πάρκου και μακροπρόθεσμα θα μπορούσαν να συμβάλουν στην ολοκλήρωση και λειτουργία του συνολικού συστήματος αστικών πάρκων σε ολόκληρη την Αθήνα. Επιπλέον, αυτοί οι πόροι θα μπορούσαν να φτάσουν σε 1 δις € αν χρησιμοποιούνταν ως κρατική συμμετοχή στη χρηματοδότηση σε ευρωπαϊκά προγράμματα όπως το ΕΣΠΑ (25%-75%).

10. ένας χώρος, η αξία του οποίου είναι αδύνατο να εκτιμηθεί, και πόσο μάλλον λαμβάνοντας υπόψη αποκλειστικά οικονομοτεχνικά ή επενδυτικά κριτήρια. Ωστόσο, από μελέτη του ΤΕΕ, του επίσημου τεχνικού συμβούλου του κράτους, προκύπτει ότι ακόμα και με μια τέτοια υπόθεση εργασίας και με τις υποτιμημένες τιμές του 2014, η επενδυτική αξία του Ελληνικού είναι τουλάχιστον τριπλάσια από την τιμή στην οποία αποφάσισε το Ταμείο Αξιοποίησης της Ιδιωτικής Περιουσίας του Δημοσίου (ΤΑΙΠΕΔ) να πουλήσει το Ελληνικό.

β. Η πρόταση: γενικό πλαίσιο, προτεινόμενες χρήσεις και πόλοι χρήσεων

Προτείνουμε τη δημιουργία ενός δημόσιου και ανοιχτού πάρκου που συνδυάζει υψηλό και χαμηλό πράσινο με μία ελεύθερη και αποκατεστημένη ακτογραμμή και αποκατεστημένα ιστορικά και τεχνικά μνημεία. Χωρίς νέα δόμηση, σε τουλάχιστον 241 από τα υπάρχοντα κτίρια (366.160 μ²), διατηρούνται υπάρχουσες και αναπτύσσονται νέες ήπιες χρήσεις, συμβατές με τον δημόσιο χαρακτήρα και τον ρόλο του μητροπολιτικού πάρκου, οι οποίες εξυπηρετούν αυξανόμενες κοινωνικές ανάγκες των κατοίκων της Αττικής και αποτελούν ισχυρούς πόλους έλξης για τους κατοίκους και τους επισκέπτες της πρωτεύουσας. Διατηρούνται έτσι ποικίλες σημαντικές σημερινές χρήσεις του χώρου, πολλές από τις οποίες αποτελούν χρήσεις τοπικής, περιφερειακής, εθνικής και διεθνούς εμβέλειας (π.χ. μνημεία του χώρου και οι αρχαιολογικές συλλογές Σαρωνικού, το κτίριο *Saarinen* και το Μουσείο Αεροπορίας, το Ελληνικό Κέντρο Θαλασσιών Ερευνών, το ΚΤΕΟ Αττικής, η Εθνική Μετεωρολογική Υπηρεσία, το FIR Αθηνών, αλλά και νεότερες χρήσεις όπως το Μητροπολιτικό Κοινωνικό Ιατρείο Ελληνικού, ο Αστικός Αγρός και ο Ελαιώνας). Από την ανάλυση των επίσημων οικονομικών στοιχείων της διαχείρισης του χώρου μέχρι σήμερα, προκύπτουν οι ήδη εξασφαλισμένες δυνατότητες χρηματοδότησης της κατασκευής και λειτουργίας του πάρκου, με πολλαπλασιαστικά οφέλη για τους κατοίκους της Αθήνας. Όσον αφορά την αναλογία χρήσεων της πρότασης, το αμιγές πράσινο καλύπτει το 60% περίπου της επιφάνειας του χώρου και η μίξη πρασίνου και χρήσεων με την επανάχρηση υφιστάμενων κτιρίων και εγκαταστάσεων καλύπτει το 40% της επιφάνειας του χώρου. Σε αυτό το πλαίσιο γενικής διάταξης, προτείνουμε την οργάνωση πέντε λειτουργικών πόλων:

1. Το θεματικό θαλάσσιο και αρχαιολογικό πάρκο Σαρωνικού και κέντρο πολιτισμού, εκπαίδευσης και έρευνας

Αποτελείται από τρεις κύριους λειτουργικούς πόλους: α) το κλειστό και ανοικτό (*open-air*) μουσείο των ευρημάτων του Σαρωνικού, που συγκροτούν οι αρχαιολογικές συλλογές που είναι ήδη εγκατεστημένες στα *hangar* και το εκτενές δίκτυο αρχαίων και νεώτερων μνημείων του Ελληνικού. β) το θαλάσσιο και παράκτιο πάρκο, που συγκροτούν η αναβίωση της ακτής και των εκβολών των ρεμάτων και το ΕΛΚΕΘΕ όπως λειτουργεί σήμερα, σε συνδυασμό με ένα ερευνητικό εκπαιδευτικό ενυδρείο. γ) το Μουσείο Πολιτικής και Πολεμικής Αεροπορίας, το οποίο συγκροτούν τα ιστορικά κτίρια του πρώην αεροδρομίου, τα αεροπλάνα και ο εξοπλισμός, οι ιστορικές εγκαταστάσεις ραντάρ και το ήδη εγκατεστημένο, αλλά σήμερα σφραγισμένο από την ΕΛΛΗΝΙΚΟ ΑΕ, Μουσείο της Ολυμπιακής Αεροπορίας.

2. Ο μητροπολιτικός αθλητικός πόλος Ελληνικού

Συγκροτείται από τις ανοικτές εγκαταστάσεις λαϊκού αθλητισμού και ναυταθλητισμού στον Άγιο Κοσμά και τις ανοικτές εγκαταστάσεις επαγγελματικού αθλητισμού του Ολυμπιακού Πόλου Ελληνικού.

3. Το συνεδριακό και εκθεσιακό κέντρο του πρώην Ανατολικού Αεροσταθμού

Χωροθετείται στο υψηλής αρχιτεκτονικής αξίας διατηρητέο κτίριο του *Eero Saarinen*, το οποίο αποκαθίσταται.

4. Το τοπικό κέντρο δημοτικών, διοικητικών και κοινωνικών υπηρεσιών και υπηρεσιών μικρής κλίμακας

Αξιοποιεί τα κτίρια της πρώην αμερικανικής βάσης αφενός για υπηρεσίες διοίκησης, πρόνοιας και εκπαίδευσης και για μικρά καταστήματα εμπορίου και υπηρεσιών, με σκοπό αφενός την εξυπηρέτηση αναγκών της τοπικής κοινωνίας και των επισκεπτών του πάρκου και αφετέρου για υπερτοπικές κοινωφελείς υπηρεσίες και χρήσεις, με εμβληματικό παράδειγμα το Μητροπολιτικό Κοινωνικό Ιατρείο Ελληνικού.

5. Το κέντρο ήπιας αναψυχής

Αξιοποιεί τις υπάρχουσες εγκαταστάσεις ναυταθλητισμού, τουρισμού και αναψυχής στο πρώην ολυμπιακό σλάλομ κανόε-καγιακ.

Οι εγκαταστάσεις του FIR Αθηνών, της Πολιτικής Αεροπορίας, της ΕΜΥ, όπως και οι εγκαταστάσεις μεταφορών (Τραμ, ΚΤΕΟ, ΕΘΕΛ) για σειρά οικονομικών και άλλων λόγων διατηρούνται. Τέλος, διατηρείται το υπάρχον οδικό δίκτυο και ολοκληρώνεται με συνδέσεις πεζών, ποδηλάτων και τραμ από την λεωφόρο Ποσειδώνος και τις στάσεις του τραμ, μέχρι τη λεωφόρο Βουλιαγμένης και τους νέους σταθμούς μετρό.

γ. Το κόστος κατασκευής, λειτουργίας και συντήρησης και οι δυνατότητες χρηματοδότησης

Το κόστος κατασκευής του μητροπολιτικού πάρκου, με ευρωπαϊκές και επίσημες ελληνικές τιμές δημοσίων έργων του 2010, ανέρχεται στα **47 εκ. € για τις πρώτες φάσεις** υλοποίησης και στα **101 εκ. € για το σύνολο του έργου**.

Το κόστος συντήρησης ανέρχεται σε **5 εκ. €/έτος** για τις πρώτες φάσεις υλοποίησης και σε **10 έως 12 εκ. €/έτος** για το σύνολο του έργου. Οι τιμές αυτές προκύπτουν με βάση τις ευρωπαϊκές τιμές λειτουργίας πάρκων και είναι 2-3 φορές υψηλότερες από τις αντίστοιχες ελληνικές τιμές, οι οποίες θεωρούνται ανεπαρκείς για την εύρυθμη λειτουργία και την ικανοποιητική ποιότητα χώρων πρασίνου.

Όσον αφορά τις δυνατές πηγές χρηματοδότησης της κατασκευής, συντήρησης και λειτουργίας του μητροπολιτικού πάρκου, ενδεικτικά αναφέρουμε ότι σε **87,3 εκ. €**, ανήλθαν τα εισπραχθέντα και μη δημόσια έσοδα μόνο από τις ενοικιάσεις των ολυμπιακών εγκαταστάσεων (75,8 εκ. €) και του κτιρίου του πρώην Ανατολικού Αεροσταθμού (11,5 εκ. €) και μόνο όπως οι τελευταίες πραγματοποιήθηκαν κατά την περίοδο 2004-2010, σύμφωνα με τα επίσημα στοιχεία που κατατέθηκαν στο Κοινοβούλιο το 2010 και αναλύονται στη μελέτη (Εργαστήριο Αστικού Περιβάλλοντος ΕΜΠ, 2011). Πρόκειται για ένα τμήμα των (δημοσίων) εσόδων που έχουν προέλθει και παραχθεί από τη χρήση του ίδιου του χώρου του Ελληνικού κατά την τελευταία δεκαετία, και που ήδη αρκούν για την υλοποίηση του μεγαλύτερου μέρους του μητροπολιτικού πάρκου.

Μακροπρόθεσμο ζητούμενο για τις επόμενες δεκαετίες αποτελεί η σταθερή εξασφάλιση του εξαιρετικά χαμηλού ποσού των **5-12 εκ. €/έτος** για τη λειτουργία και συντήρηση του μητροπολιτικού πάρκου με υψηλής ποιότητας προδιαγραφές, δηλαδή αντί του αντίστοιχου κόστους των **11 εκ. €/έτος**, που προβλέπεται να δαπανάται για τη στέγαση δημοσίων υπηρεσιών, τις οποίες το τρέχον σενάριο ιδιωτικοποίησης σχεδιάζει να απομακρύνει από το Ελληνικό. Το αν εν τέλει και σε ποιο βαθμό αυτά τα λειτουργικά έξοδα του πάρκου και της συντήρησης των κτιρίων του θα προκύπτουν σε βάθος χρόνου από το Δημόσιο, και/ή θα προκύπτουν από επιχειρηματικά σχήματα δημοσίων ή δημοτικών επιχειρήσεων, αυτοδιοικούμενων συνεταιριστικών φορέων, ιδιωτικών εταιρειών-ενοικιαστών ή μικτών σχημάτων, δεν μπορεί να καλυφθεί από την παρούσα πρόταση και τα εργαλεία του επιστημονικού μας πεδίου, καθώς ουσιαστικά αποτελεί επικείμενη απόφαση των κατοίκων και φορέων της Αττικής και εξαρτάται από ευρύτερες μελλοντικές εξελίξεις και τις προτεραιότητες που θα τίθενται στα δημόσια οικονομικά και τους αντίστοιχους προϋπολογισμούς τους. Με βάση τα παραπάνω και συνεκτιμώντας τα πρόσφατα εξαιρετικά δυσμενή δεδομένα της κρίσης, διερευνήσαμε τις ποικίλες δυνατότητες και τα όρια άμεσων και μεσοπρόθεσμων, επιπρόσθετων και εναλλακτικών πηγών και μηχανισμών χρηματοδότησης των επιμέρους παρεμβάσεων. Επισημαίνουμε ότι, σε κάθε περίπτωση, δηλαδή ακόμα και υπό εξαιρετικά δυσμενείς οικονομικές συνθήκες, το μητροπολιτικό πάρκο του Ελληνικού παραμένει εφικτό, άμεσα υλοποιήσιμο και φθηνό. Παραθέτουμε ενδεικτικά τις εξής εκτιμήσεις που θα μπορούσαν να χρησιμεύσουν στη μελλοντική δημόσια διαβούλευση:

α) ως προς τα έργα φυτεύσεων και υπαίθριων διαμορφώσεων και τη συντήρησή τους, το πάρκο μπορεί να ανοίξει στο κοινό ως έχει, στα πρότυπα των ανάλογων υψηλής ποιότητας και βραβευμένων ευρωπαϊκών παραδειγμάτων. Με βάση το κεφάλαιο των περίπου από τις προηγούμενες ενοικιάσεις εγκαταστάσεων (2004-2010) το οποίο επισήμως ανέρχεται σε 87 εκ. € και έσοδα του χώρου κατά την τελευταία πενταετία, μπορούν να ολοκληρώνονται έργα φυτεύσεων και υπαίθριων διαμορφώσεων σε ζώνες μέσα σε διαστήματα λίγων μηνών, παράλληλα με τις απαραίτητες θεσμικές ενέργειες για το άνοιγμα του συνόλου του χώρου. Επιπρόσθετα μελλοντικά έσοδα μπορούν να αποφέρουν οι ολυμπιακές εγκαταστάσεις της μαρίνας και του *slalom*, λειτουργώντας με τους όρους της μελέτης και χωρίς καμία πρόσθετη δόμηση. Η μαρίνα του Αγίου Κοσμά αλλά και αρκετά από τα κτίρια της δυτικής περιοχής μπορούν να λειτουργήσουν με κόστος επίσκεψης μερικών δεκάδων χιλιάδων ευρώ χωρίς

καμία ανάγκη νέας δόμησης. Ενδεικτικά, οι μαρίνες της Γλυφάδας, με 640 θέσεις, έχουν ετήσια έσοδα 1.200.000-1.300.000 € και ετήσια έξοδα λειτουργίας 300.000-400.000 €. Εκτιμούμε ότι η Μαρίνα Αγίου Κοσμά, η οποία διαθέτει 1.600 θέσεις, μπορεί να αποφέρει ετήσια έσοδα ύψους 2 εκ. €. Το υδροπάρκο του *slalom* μπορεί να αποδίδει τα λειτουργικά του έξοδα με έναν ελάχιστο αριθμό 5.000 επισκεπτών και να προσεγγίσει ετήσια κέρδη λίγο υψηλότερα του 0,5-1 εκ. €. Το κέντρο *Saارينen*, ο αθλητικός πόλος και το ενυδρείο μπορούν να καλύπτουν τα έξοδα λειτουργίας και συντήρησής τους, να συνεισφέρουν στο πάρκο προσελκύοντας επισκέπτες και εξασφαλίζοντας τη λειτουργία και συντήρηση του περιβάλλοντος χώρου τους, αλλά εκτιμούμε ότι δεν θα αποφέρουν σημαντικά έσοδα.

β) ως προς την αποκατάσταση και επανάχρηση κτιρίων και εγκαταστάσεων μικρής κλίμακας, εκτιμούμε ότι μπορεί να πραγματοποιηθεί με ήπιες παρεμβάσεις, με σταδιακούς ρυθμούς και χωρίς ρίσκο. Η επανάχρηση των κτιρίων μπορεί να εξασφαλιστεί με δημόσια, εθνικά, ευρωπαϊκά και ιδιωτικά κονδύλια για μικρά έργα που μπορούν να προσφέρουν κοινωνική, περιβαλλοντική, αλλά και οικονομική ανταπόδοση σε σύντομο χρονικό ορίζοντα. Η διαμόρφωση της κηπούπολης της πρώην αμερικανικής βάσης σε τοπικό κέντρο με τα χαρακτηριστικά της μελέτης μπορεί να ενισχυθεί περαιτέρω από έσοδα ενοικίασης κτιρίων της σε μικρά καταστήματα και υπηρεσίες, με βάση τους όρους επανάχρησης της μελέτης. Έτσι, ένα μικρό τοπικό κέντρο 50-100 καταστημάτων και χώρων (π.χ., καφέ, εστιατόρια, θερινοί κινηματογράφοι, *mini-market*, βιβλιοπωλεία, ανθοπωλεία, είδη γεωπονίας, εργαλείων, περίπτερα, ή *cash points*/τοπικά υποκαταστήματα τραπεζών) μπορεί με πολύ χαμηλά ενοίκια να αποδώσει ετησίως έως 0,5 εκ. €. Πρόκειται για μια διάσπαρτη τοπική αγορά στα υπάρχοντα κτίρια της κηπούπολης της αμερικανικής βάσης συνδυασμένης με τις κοινωνικές, δημοτικές και δημόσιες χρήσεις. Μπορεί να δημιουργηθεί δηλαδή όχι για μια κλειστή εμπορική αγορά μεγάλης κλίμακας, ανταγωνιστική προς τις γειτονικές τοπικές αγορές, αλλά μια αγορά συμπληρωματική των κύριων χρήσεων του πάρκου και συμβατή με αυτό.

γ) ως προς την αποκατάσταση και επανάχρηση των κτιρίων και εγκαταστάσεων μεγαλύτερης κλίμακας, απαιτούνται μεν μεγαλύτερες, αλλά όχι απαγορευτικές δαπάνες. Για αυτά τα μεγαλύτερα έργα, όπως για την αποκατάσταση του πρώην Ανατολικού Αεροσταθμού, τα μουσεία, το ενυδρείο και τους πόλους αθλητισμού, πέραν των τμημάτων που μπορούν να λειτουργήσουν από σήμερα, μπορούν να αναζητηθούν εθνικά και ευρωπαϊκά κονδύλια, όπως συμβαίνει με πλήθος σχετικών έργων. Η μεγαλύτερη δαπάνη αφορά την αποκατάσταση του διατηρητέου κτιρίου του *Eero Saارينen*. Εκτιμούμε ότι το κόστος αποκατάστασής του ως μνημείου της σύγχρονης αρχιτεκτονικής και ως μητροπολιτικού πόλου συνεδρίων και εκθέσεων, με την αφαίρεση των προσθηκών που έγιναν κατά την τελευταία φάση λειτουργίας του, κυμαίνεται στα 45-60 εκ. €. Η λειτουργία του, σε συνδυασμό με την γειτνίασή του με το νέο σταθμό μετρό και την προτεινόμενη επέκταση της γραμμής του τραμ, μπορεί να φέρει στο χώρο έως 100.000 επισκέπτες.

Τέλος, όπως αποτυπώνεται στην ιστορική εμπειρία της χώρας, επιθυμούμε να επισημάνουμε ότι:

στην Ελλάδα κατασκευάζονταν πάρκα αλλά και σημαντικά έργα δημόσιας ωφέλειας κατά τη διάρκεια των τεσσάρων μεγάλων οικονομικών κρίσεων και των πτωχεύσεων της χώρας, όπως και μετά από τους τρεις πολέμους όταν η χώρα ήταν εξουθενωμένη οικονομικά. Εκτιμούμε ότι η χώρα πρέπει να προχωρήσει με δημόσια έργα κοινής ωφέλειας. Ένα από αυτά είναι το Μητροπολιτικό Πάρκο Υψηλού Πρασίνου στο Ελληνικό. (Μπελαβίλας, Πρέντου & Σουρέλη, 2010, σελ. 202)

Με πλέον δεδομένο το ρεαλιστικό κόστος κατασκευής και συντήρησης, και ακόμα και υπό εξαιρετικά δυσμενείς συνθήκες χρηματοδότησης, το μητροπολιτικό πάρκο Ελληνικού μπορεί να υλοποιηθεί σε στάδια και εφικτούς ρυθμούς, με παρεμβάσεις άμεσες, μεσοπρόθεσμες και μακροπρόθεσμες, ώστε να λειτουργήσει με ποικιλία δραστηριοτήτων για τους επισκέπτες του και να πολλαπλασιάσει τις χρήσεις κοινωνικού χαρακτήρα που καλύπτουν επιτακτικές και αυξανόμενες ανάγκες των κατοίκων της Αττικής.

δ. Οι θέσεις εργασίας και οι επιπτώσεις στην τοπική και περιφερειακή οικονομία

Σε αντίθεση με τους πλασματικούς και μη τεκμηριωμένους αριθμούς για δεκάδες χιλιάδες θέσεις εργασίας, οι οποίες μέσα στην τελευταία διετία σε πολλαπλές και αντιφατικές εκτιμήσεις και εξαγγελίες κυμάνθηκαν από 10.000 μέχρι και πάνω από 70.000 θέσεις εργασίας (με ορίζοντα το 2031), η εφαρμογή ενός σχεδίου ήπιων παρεμβάσεων με έργα πρασίνου και επανάχρηση του κτιριακού αποθέματος όπως το παραπάνω, εξασφαλίζει άμεσα και ρεαλιστικά 200-500 πραγματικές θέσεις εργασίας και σε βάθος δεκαετίας 2.000-2.500 θέσεις εργασίας για το μητροπολιτικό πάρκο και τις

χρήσεις του, ανακουφίζοντας τις γύρω περιοχές και συμπεριλαμβάνοντας νέες ή/και τοπικές μικρές επιχειρήσεις. Επιπλέον, ένα σχέδιο σαν αυτό δεν είναι ανταγωνιστικό ούτε θέτει σε κίνδυνο τις υπάρχουσες θέσεις εργασίας, τις τουριστικές επιχειρήσεις και τις τοπικές εμπορικές ζώνες των γύρω δήμων. Τέλος, δεν επιβαρύνει εν γένει την περιφερειακή οικονομία και αγορά της Αττικής με υπερτοπικές χρήσεις, όπως ανταγωνιστικά υπερτοπικά κέντρα και εκατομμύρια τετραγωνικών νέας δόμησης, και δη σε μια μακρά περίοδο, στην οποία δεκάδες χιλιάδες κατοικίες, εμπορικοί χώροι, χώροι αναψυχής, τουριστικές εγκαταστάσεις και γραφεία έχουν παραμείνει άδεια.

ε. 10 βασικές προϋποθέσεις και άμεσες ενέργειες

Πρωταρχικές προϋποθέσεις για τη δημιουργία ενός χώρου που θα αποτελεί μητροπολιτικό πάρκο πρασίνου και κοινωφελών δραστηριοτήτων στο Ελληνικό είναι:

1. Η εγκατάλειψη του ιδιαίτερα δαπανηρού σχεδίου δόμησης νέων πολεοδομικών ενοτήτων και η ακύρωση των σχεδίων ιδιωτικοποίησης και πώλησης του συνόλου του χώρου και της παραχώρησης τμημάτων του.

2. Η άμεση κατάργηση του Ν. 4062/2012 που ψηφίστηκε τον Μάρτιο του 2012, όπως διαμορφώθηκε κυρίως από την ΕΛΛΗΝΙΚΟ ΑΕ από τον Μάιο του 2011, επιτρέποντας οποιαδήποτε χρήση πλην βιομηχανικής, με την ταυτόχρονη αποδοχή δόμησης εκατομμυρίων τετραγωνικών και των νόμων για τις στρατηγικές επενδύσεις και τις ιδιωτικοποιήσεις. Είναι απαραίτητο ένα νέο νομοθετικό πλαίσιο για το Ελληνικό στη βάση του Συντάγματος, του Ν. 2338/1995 (ΦΕΚ Α΄ 202/14.09.1995) μετεγκατάστασης του αεροδρομίου στα Σπάτα που προβλέπει τη μετατροπή του σε πάρκο πρασίνου, της περιβαλλοντικής και πολεοδομικής νομοθεσίας, των εγχώριων και διεθνών σταθερότυπων για την προστασία φυσικών οικοσυστημάτων, ιστορικών μνημείων και συνόλων, του αναθεωρημένου Ρυθμιστικού Σχεδίου Αττικής, όπως και του ευρωπαϊκού δικαίου.

3. Η ακύρωση των πολυδάπανων σχεδίων σύνδεσης με το Διεθνές Αεροδρόμιο Αθηνών, των οδικών έργων στα σκέλη των λεωφόρων Ποσειδώνος και Αλίμου, όπως και των άλλων μεγάλης κλίμακας δημοσίων έργων και δικτύων υποδομών, που προβλέπονται στη σύμβαση ΤΑΙΠΕΔ-Lambda Development.

4. Η ακύρωση των αποφάσεων εξώσεων και προστίμων στους δημόσιους και κοινωφελείς φορείς που στεγάζονται στις εγκαταστάσεις του Ελληνικού και του Αγίου Κοσμά, που άρχισαν να στέλλονται από τον Δεκέμβριο του 2011, μαζί με την πρώτη πρόσκληση ενδιαφέροντος προς διεθνείς επενδυτές. Σε αυτό το πλαίσιο, είναι απαραίτητη η άμεση αποσφράγιση του μουσείου του ΠΟΛΚΕΟΑ που πραγματοποιήθηκε από την ΕΛΛΗΝΙΚΟ ΑΕ τον Ιανουάριο του 2015, όπως και η ακύρωση της απόφασης του Υπουργείου Οικονομικών για τη μετεγκατάσταση του FIR Αθηνών μέχρι το 2016 που ανακοινώθηκε τον ίδιο μήνα. Θεωρείται επίσης μη ρεαλιστική, όπως και πολεοδομικά και οικονομικά ασύμφορη, η απομάκρυνση των εγκαταστάσεων μεταφορών. Προτείνεται η εξαίρεση από την συνολική δημόσια και ανοικτή χρήση του πάρκου, των τμημάτων με χρήση μεταφορών (Τραμ, ΕΘΕΛ, ΚΤΕΟ, Αττικό Μετρό) έκτασης 189 στρεμμάτων με έλεγχο της δόμησης και ενίσχυση του πρασίνου.

5. Προϋποτίθεται και είναι απολύτως απαραίτητη η άμεση άρση των εσωτερικών περιφράξεων καθώς και η άμεση απομάκρυνση των αντιαισθητικών και πρόχειρων λυόμενων εκθεσιακών κατασκευών στον προαύλιο χώρο του πρώην αεροδρομίου, ώστε αφενός μεν να αποφευχθεί ο περαιτέρω κατακερματισμός του χώρου που θα καθιστούσε μελλοντικές παρεμβάσεις ακόμα δυσκολότερες και αφετέρου να αναστραφεί η εικόνα υποβάθμισης και ανασφάλειας που παρουσιάζεται σήμερα.

6. Στην παράκτια ζώνη είναι απαραίτητη η άμεση εφαρμογή της υπάρχουσας νομοθεσίας περί ακτών, όπως του ΠΔ 05.03.2004 (ΦΕΚ Δ΄ 254/2004), και της υπάρχουσας νομοθεσίας περί λειτουργίας καταστημάτων υγειονομικού ενδιαφέροντος, με απομάκρυνση όλων των παράνομων και αυθαίρετων χρήσεων, και με παράλληλη ανάκληση διοικητικών αποφάσεων «εξαιρέσεων» οι οποίες έχουν εκδοθεί από τα ΥΠΕΧΩΔΕ/ΥΠΕΚΑ, ώστε να αποκατασταθεί η δημόσια πρόσβαση στην ακτή.

7. Η άμεση απόδοση σε δημόσια χρήση πάρκου του 56% του χώρου: δηλαδή η άμεση απόδοση σε δημόσια χρήση με ανοικτή πρόσβαση του νότιου τμήματος έκτασης 1.705 στρεμμάτων και, με την άρση των περιφράξεων του Ολυμπιακού Πόλου Ελληνικού, η άμεση απόδοση του αντίστοιχου βόρειου τμήματος έκτασης 1.801 στρεμμάτων επίσης σε δημόσια χρήση πάρκου και αθλητισμού. Στη

συνέχεια προτείνεται η σταδιακή απόδοση των υπολοίπων τμημάτων μετά από τις απαιτούμενες θεσμικές ρυθμίσεις με τους εμπλεκόμενους φορείς (Υπουργείο Εθνικής Άμυνας κλπ.).

8. Η άμεση υποστήριξη, ενίσχυση και προβολή των κοινωφελών και δημόσιων χρήσεων και δραστηριοτήτων που ήδη λειτουργούν στον χώρο.

9. Η δημιουργία ενός δημοκρατικού και ανοιχτού φορέα για τη δημιουργία και τη λειτουργία του μητροπολιτικού πάρκου και των συντονισμό και ανάπτυξη των δραστηριοτήτων εντός αυτού.

10. Η σταδιακή αποκατάσταση και επανάχρηση του κτιριακού αποθέματος, που μπορεί να προσφέρει κοινωνικά, περιβαλλοντικά και οικονομικά χρήσιμες και αποτελεσματικές λύσεις με συμβατές, βασικές και συμπληρωματικές χρήσεις του μητροπολιτικού πάρκου, συμβάλλοντας στη δημιουργία και λειτουργία του μητροπολιτικού πάρκου, αναδεικνύοντας τα ιστορικά και σύγχρονα χαρακτηριστικά του χώρου, καλύπτοντας ανάγκες των κατοίκων της Αθήνας και προσελκύοντας πλήθος επισκεπτών.

2. Οι εκτιμώμενες δαπάνες του Δημοσίου για την υλοποίηση του σχεδίου ΤΑΙΠΕΔ-Ελληνικό ΑΕ-Lambda Development

Οι περιβαλλοντικές, πολεοδομικές και κοινωνικές επιπτώσεις μιας «αξιοποίησης του Ελληνικού» όπως προωθείται μέσω της ιδιωτικοποίησής του είναι σαφείς, επιστημονικά τεκμηριωμένες και καταστροφικές για την πρωτεύουσα. Το ίδιο συμβαίνει όμως ακόμα και με τις οικονομικές επιπτώσεις αυτής της ιδιωτικοποίησης. Αναμένεται να υπάρξει άμεση επιβάρυνση για τον κρατικό προϋπολογισμό ύψους πάνω από 2 δις €, δηλαδή πολύ υψηλότερης των όποιων εσόδων μπορεί να προκύψουν στο μέλλον από την ιδιωτικοποίηση. Αυτό επιβεβαιώνεται σταδιακά ήδη από το 2012 ακόμα και εκτιμώντας μόνο τα κόστη που προκύπτουν από τα ελάχιστα διαθέσιμα στοιχεία των σχεδίων γενικής διάταξης και των σχεδίων σύμβασης του ΤΑΙΠΕΔ και του προτιμητέου επενδυτή (Μπελαβίλας, 2012, 29 Οκτωβρίου).

Στο Ελληνικό προγραμματιζόταν το 2007 η δόμηση 1.000.000 μ² με κόστος κατασκευής 1,6 δις €. Σήμερα προγραμματίζεται και έχει θεσμοθετηθεί ως προς τις πολεοδομικές ρυθμίσεις μία γιγαντιαία διαστάσεων οικιστική ανάπτυξη (60 mal) με δόμηση 3.100.000 μ². Δίνεται δε η δυνατότητα αύξησης αυτής της δόμησης στα 3.700.000 μ². Το κόστος κατασκευής ανέρχεται κατ' αρχήν σε 5 δις €. Με βάση, λοιπόν, όσα στοιχεία διατίθενται δημόσια, παρουσιάζουμε τις εκτιμώμενες δημόσιες δαπάνες που σε αυτήν την περίπτωση επιβαρύνουν το Δημόσιο. Το Δημόσιο αναμένεται να επιβαρυνθεί τουλάχιστον με τα εξής:

1. Το κόστος μεταστέγασης των φορέων που αυτή τη στιγμή λειτουργούν εντός της έκτασης του Ελληνικού παράγοντας κοινωνικό, πολιτιστικό, ερευνητικό, τεχνικό, προνοιακό, διοικητικό και εκπαιδευτικό έργο. Με βάση τα διαθέσιμα στοιχεία, εντός της έκτασης του Ελληνικού υπάρχουν 493.000 μ² κτιριακών επιφανειών (2.584.000 μ³), από τις οποίες χρησιμοποιούνται 305.000 μ² (1.571.000 μ³). Λόγω των εξειδικευμένων κατασκευών που απαιτούνται για τη στέγαση των περισσότερων από τις υφιστάμενες χρήσεις (π.χ. ερευνητικά κέντρα, προνοιακές υποδομές, αθλητικές εγκαταστάσεις), εκτιμάται ότι το κόστος αυτό θα είναι πολύ υψηλότερο από το κόστος μιας συνήθους μεταστέγασης μίας τυχαίας υπηρεσίας. Ενδεικτικά αναφέρεται ότι μόνο για την κατασκευή νέων εγκαταστάσεων για το ΕΛΚΕΘΕ (π.χ., δεξαμενές εκτροφής, συστήματα ανακύκλωσης, αντλιοστάσιο) θα απαιτηθούν περίπου 3 εκ. €. **Με βάση τα διαθέσιμα στοιχεία εκτιμούμε ότι το συνολικό κόστος μεταστέγασης και εγκατάστασης σε άλλες περιοχές των υπηρεσιών που σήμερα στεγάζονται στο χώρο του Ελληνικού ανέρχεται σε περίπου 614 εκ. €. Το κόστος των κατεδαφίσεων ανέρχεται σε 34 εκ. €.**

2. Το κόστος των συνοδών έργων τα οποία "απαιτούνται" από τους επενδυτές ή και από την Ελληνικό Α.Ε. προκειμένου το περιουσιακό στοιχείο να γίνει πιο ελκυστικό και να αυξηθεί η εμπορική του αξία. Τα έργα αυτά είναι:

α. Η σύνδεση μέσω σήραγγας με τα Μεσόγεια και τον Διεθνή Αερολιμένα "Ελευθέριος Βενιζέλος". Το κόστος του κυκλοφοριακού έργου αναμένεται στα 1,2-1,5 δις €.

β. Η υπογειοποίηση της λεωφόρου Ποσειδώνος στο μέτωπο του Ελληνικού προκειμένου το οικόπεδο του πρώην αεροδρομίου να γίνει παραλιακό. Εκτιμούμε ότι το κόστος της υπογειοποίησης ανέρχεται σε περίπου 300 εκ. €.

γ. Υποσταθμοί ηλεκτρικού ρεύματος, υποδομές ύδρευσης, αποχέτευσης και λοιπά δίκτυα υποδομών.

3. Η επέκταση της γραμμής Τραμ προς τα ανατολικά προκειμένου να συνδεθεί με τον Σταθμό Μετρό Αργυρούπολης. Το κόστος του έργου ανέρχεται σε 12 εκ. €. Τόσο το Τραμ όσο και η επέκταση του Μετρό κατά δύο σταθμούς στο ανατολικό μέτωπο του πρώην αεροδρομίου είναι δύο εξαιρετικά ωφέλιμα έργα για τη Νότια Αθήνα, τα οποία όμως κατασκευάζονται με δημόσιες ελληνικές ή ευρωπαϊκές δαπάνες και αυξάνουν την υπεραξία του Ελληνικού την οποία θα καρπωθούν οι επενδυτές.

Τέλος, οφείλουμε να επισημάνουμε ότι με βάση τα διαθέσιμα στοιχεία, τα Ολυμπιακά έργα του πόλου του Ελληνικού, τα οποία σχεδιάζεται να κατεδαφιστούν, κόστισαν στο Ελληνικό Δημόσιο 417 εκ. € και ολοκληρώθηκαν μόλις πριν από 10 χρόνια, αποτελώντας τις πιο σύγχρονες υποδομές που υπάρχουν σήμερα στο σύνολο του χώρου.

Έτσι, σχηματικά και ενδεικτικά, το κόστος για το Δημόσιο, αν συνυπολογιζόταν το πρόσφατο κόστος των Ολυμπιακών έργων και όχι η επένδυση επέκτασης του Μετρό, ανέρχεται σε **2,577 δις €**. Αν αγνοηθεί το κόστος του Δημοσίου για τα Ολυμπιακά έργα και την επέκταση του Μετρό που ωφελεί άμεσα οποιαδήποτε αξιοποίηση του χώρου, η χώρα θα συμμετάσχει άμεσα στην «αξιοποίηση του Ελληνικού» καταβάλλοντας ποσό αντίστοιχο με το 1/3 της συνολικής προτεινόμενης επένδυσης σε πραγματικό χρήμα. Δηλαδή, με τις παραπάνω εξαιρετικά συντηρητικές εκτιμήσεις, το Δημόσιο θα υποχρεωθεί να επιβαρυνθεί με τουλάχιστον **2,1 δις €**.

Ωστόσο, παρά τις εξαγγελίες και τις ρητές δεσμεύσεις επιβάρυνσης για το Δημόσιο, είναι πιθανό ένα έλλασον σενάριο για το Ελληνικό, που εστιάζεται στη δόμηση του Αγίου Κοσμά, με ένα ή περισσότερα ξενοδοχεία και ένα καζίνο (βλ. Μπελαβίλας, 2013, 20 Απριλίου).

3. Η τιμή πώλησης του ΤΑΙΠΕΔ, η μελέτη του ΤΕΕ και η εισαγγελική έρευνα

Η εξέλιξη της υπόθεσης της πώλησης του χώρου, από το φθινόπωρο του 2010 έως το φθινόπωρο του 2014, αποτέλεσε ένα εντυπωσιακό παράδειγμα συστηματικής υποτίμησης ενός σπουδαίου δημοσίου ακινήτου προ της τελικής επιλογής επενδυτή. Η αξία του πρώην αεροδρομίου προσδιοριζόταν στην εκκίνηση της διαδικασίας αυτής στα **5 δις €** για να καταλήξει μετά από 4 χρόνια, να γίνει δεκτή μία προσφορά **μικρότερη σε "πραγματικό χρήμα" από το 1/10** αυτής της αρχικής εκτίμησης. Η συνεχής επίκληση από τους δημόσιους διαχειριστές των "προβλημάτων" του χώρου, οι αλλοπρόσαλλες αλλαγές και η αφερεγγυότητα τους (άγνοια του θεσμικού πλαισίου, έωλες συμφωνίες με κρατικό επενδυτή η οποία απορρίφθηκε από την ΕΕ, απουσία κτηματολογίου και κτηματογράφησης του χώρου, απόρριψη του επιχειρησιακού και πολεοδομικού σχεδίου που συντάχθηκε από την ίδια την Ελληνικό Α.Ε. με στόχο και την αύξηση της αξίας του ακινήτου, διενέργεια του διαγωνισμού στην χειρότερη φάση της οικονομικής κρίσης εν μέσω της πλήρους κατάρρευσης των αξιών γης και της κτηματαγοράς, κ.α.) οδήγησε στη σταδιακή απομείωση της αξίας του Ελληνικού. Η απομείωση αυτή ήταν εν μέρει αντικειμενική λόγω των συνθηκών της κρίσης και εν μέρει πλασματική, όπως αποδείχθηκε από την οικονομοτεχνική μελέτη του Τεχνικού Επιμελητηρίου Ελλάδας (2014, Οκτώβριος).

Το ΤΑΙΠΕΔ (2014, 31 Μαρτίου) ανακήρυξε τη Lamda Development ΑΕ Προτιμητέο Επενδυτή με την εξής ανακοίνωση:

Το Διοικητικό Συμβούλιο του ΤΑΙΠΕΔ, κατά τη σημερινή του συνεδρίαση και μετά από τη θετική γνωμοδότηση του Συμβουλίου Εμπειρογνομόνων, ανακήρυξε ομόφωνα την Εταιρία Lamda Development Α.Ε. Προτιμητέο Επενδυτή για την απόκτηση του 100% των μετοχών της Ελληνικό Α.Ε.. Είχε προηγηθεί η υποβολή ξεχωριστών γνωμοδοτήσεων (fairness opinions) από τους Χρηματοοικονομικούς Συμβούλους του ΤΑΙΠΕΔ, Citigroup και Piraeus Bank, οι οποίοι έκριναν δίκαιη και εύλογη την τελική οικονομική προσφορά, ύψους 915 εκ. ευρώ, της Εταιρίας και του επενδυτικού σχήματος που τη στηρίζει. Την Πέμπτη 3 Απριλίου θα πραγματοποιηθεί σχετική ενημέρωση εκπροσώπων του Τύπου. (σελ. 1)

Η ονομαστική επενδυτική αξία του Ελληνικού είναι τριπλάσια από τη συμφωνία πώλησης του ΤΑΙΠΕΔ, σύμφωνα με οικονομοτεχνική μελέτη του ΤΕΕ (2014, Οκτώβριος). Συγκεκριμένα, ανέρχεται σε περίπου **3 δις €** (2,95 δις €) κατά συντηρητική εκτίμηση, με βάση τις σημερινές υποτιμημένες αξίες

γης και χωρίς των συνυπολογισμό της ενδεχόμενης χρήσης καζίνο. Δηλαδή η αξία του Ελληνικού είναι σήμερα τουλάχιστον 222% υψηλότερη από την ονομαστική αξία και οικονομική προσφορά των **915 εκ. €** που αποδέχτηκε το ΤΑΙΠΕΔ), σύμφωνα με την οικονομοτεχνική μελέτη εκτίμησης της επενδυτικής αξίας του Μητροπολιτικού Πόλου Ελληνικού-Αγίου Κοσμά που εκπόνησε και παρουσίασε το ΤΕΕ (2014, 30 Οκτωβρίου) και οι πιστοποιημένοι εκτιμητές Αλεξόπουλος και Ψαθάς (2014, Οκτώβριος). Όπως αναφέρουν οι μελετητές, το ποσό των 915 εκ. € «αντιστοιχεί σε κόστος γης 92 ευρώ ανά τετραγωνικό μέτρο δόμησης, αξία που δεν υπάρχει, πουθενά στις γύρω περιοχές» (Αλεξόπουλος & Ψαθάς, 2014, Οκτώβριος). Η εκτίμηση και σύγκριση των αξιών έγινε με βάση το ίδιο επενδυτικό πλαίσιο (Ν. 4062/2012):

το σχέδιο αξιοποίησης της συνολικής έκτασης 6,203 τ.μ. του πρώην αεροδρομίου του Ελληνικού, του τέως Ολυμπιακού Κέντρου Ιστιοπλοΐας και του Αθλητικού Κέντρου Νεότητας Αγίου Κόσμου, με βάση τη μελέτη της «Ελληνικό ΑΕ», η οποία ενσωματώθηκε πλήρως στο νόμο 4062/2012, βάση του οποίου έγινε η πρόσκληση εκδήλωσης ενδιαφέροντος για την μεταβίβαση του 100% των μετοχών της εταιρίας από τον ΤΑΙΠΕΔ. (ΤΕΕ, 2014, 20 Οκτωβρίου, σελ. 1)

Όπως αναφέρει ο πρόεδρος του ΤΕΕ, Χρήστος Σπίρτζης (ΤΕΕ, 2014, 30 Οκτωβρίου):

Η σημερινή εκτίμηση, πέρα των υπολοίπων, βασίζεται στο σενάριο του ΤΑΙΠΕΔ, ώστε να μπορεί να γίνει σύγκριση της τιμής πώλησης και της πραγματικής αξίας του Ελληνικού με αυτό το απαράδεκτο μοντέλο, που υιοθετήθηκε. Αν υιοθετούνταν άλλο μοντέλο διαγωνιστικών διαδικασιών, η εκτίμηση θα ήταν μεγαλύτερη και ίσως πολλαπλάσια της σημερινής. Έχουμε ξαναπεί ότι το ΤΑΙΠΕΔ είναι ένα κακής ποιότητας δημοπρατήριο, χωρίς τιμές εκκίνησης και με μία προσφορά. Υπάρχει μεγάλο ζήτημα για τη λειτουργία του ΤΑΙΠΕΔ. (σελ. 1)

Η Βουλευτής Β' Αθηνών Σοφία Σακοράφα (2014, 24 Μαρτίου) με αίτηση-αναφορά στην Προϊσταμένη Εισαγγελιάς Πρωτοδικών Αθηνών και θέμα την *επικείμενη εκποίηση μετοχών της Ελληνικό Α.Ε. από το ΤΑΙΠΕΔ αντί ιδιαίτερα χαμηλού τιμήματος* ζήτησε:

να διερευνηθεί άμεσα η τυχόν ύπαρξη ποινικών ευθυνών για παράνομες πράξεις ή παραλείψεις κάθε εμπλεκόμενου προσώπου, που αφορούν στην επικείμενη εκποίηση των μετοχών της Ελληνικό Α.Ε από το Ταμείο Αξιοποίησης Ιδιωτικής Περιουσίας του Δημοσίου Α.Ε (ΤΑΙΠΕΔ) μετά την υποβολή μιας και μόνης προσφοράς από την Lamda Development και μάλιστα αντί πολύ χαμηλού τιμήματος, σύμφωνα με τα δημοσιεύματα του τύπου, το οποίο φέρεται να μην ξεπερνά τα 430,000,000 ευρώ. (σελ. 1)

Με τα δεδομένα αυτά και σε συνδυασμό με την αδιαφάνεια της διαγωνιστικής διαδικασίας, τη συνέχιση αυτής με έναν μόνο διαγωνιζόμενο, την οικονομική αξία της επίμαχης έκτασης, τη χαμηλή οικονομική προσφορά της Lamda development, την «αναπομπή» από το ΤΑΙΠΕΔ της προσφοράς στην ίδια εταιρεία με την πρόσκληση για υποβολή βελτιωμένης προσφοράς, και κυρίως τη σημασία που έχει η αξιοποίηση του πρ. Αεροδρομίου του Ελληνικού τόσο για τη χώρα συνολικά όσο και για την ποιότητα ζωής των κατοίκων του Λεκανοπεδίου, εκτιμώ ότι υπάρχουν αποχρώσεις ενδείξεις για μη νόμιμες ενέργειες εκ μέρους των μελών του ΔΣ του ΤΑΙΠΕΔ και ενδεχομένως και άλλων προσώπων στην εν εξελίξει διαγωνιστική διαδικασία εκποίησης των μετοχών της Ελληνικό Α.Ε που θα ζημιώσουν οικονομικά την χώρα μας και κάθε πολίτη ξεχωριστά. (σελ. 4)

Σας παρακαλώ, στο πλαίσιο της αρμοδιότητάς σας να προβείτε σε κάθε ενέργεια και να λάβετε κάθε μέτρο προκειμένου να ελεγχθούν τυχόν ευθύνες όλων των εμπλεκόμενων καθώς τίθεται θέμα μείζονος προστασίας του δημοσίου συμφέροντος, το οποίο κατά την εκτίμησή μου απειλείται και ενδεχομένως να παραβιάζεται εκ μέρους των μελών του Διοικητικού Συμβουλίου του ΤΑΙΠΕΔ, των συμβούλων του και των λοιπών συμμετεχόντων στην επίμαχη πρόσκληση ενδιαφέροντος για την εκποίηση των μετοχών της Ελληνικό Α.Ε (σελ. 6)

Αναφέρεται συγκεκριμένα ότι:

6. Θα πρέπει να σημειωθεί ως προς την αξία της επίμαχης έκτασης, όπως προκύπτει από τη συνημμένη επιστολή της 8.3.2013 του πρ. Προέδρου της Ελληνικό Α.Ε καθηγητή Σπύρο Πολλάλη προς τον εντεταλμένο σύμβουλο του ΤΑΙΠΕΔ Ανδρέα Ταπραντζή, ότι είναι καταφανώς πολύ μεγαλύτερη. **Ειδικότερα οι εκτιμητές από τους οποίους είχε ζητήσει η Ελληνικό Α.Ε μια πρώτη εκτίμηση, θεώρησαν ως κατώτατη αξία της επίμαχης έκτασης το ένα δισεκατομμύριο διακόσια τριάντα εννέα εκατομμύρια ευρώ (1.239.000.000).** Παραδόξως το ΤΑΙΠΕΔ αμφισβήτησε τη μεθοδολογία της ως άνω εκτίμησης με αποτέλεσμα «να χαμηλώσει» την αξία της έκτασης. Σε κάθε περίπτωση, όπως προκύπτει από το περιεχόμενο της ως άνω επιστολής, το ΤΑΙΠΕΔ δεν ήθελε να υπάρξει εκτίμηση της αξίας – πράγμα που ακούγεται τουλάχιστον περίεργο – αναφέροντας ότι « η τελική εκτίμηση για τις ανάγκες του διαγωνισμού θα γίνει μεταγενέστερα βάσει της δόμησης που θα προτείνει ο κάθε επενδυτής». Με την ίδια επιστολή εκφράζεται η αντιπαράθεση μεταξύ Ελληνικό Α.Ε και ΤΑΙΠΕΔ καθώς

και η έκκληση του πρ. Προέδρου της Ελληνικό Α.Ε για μη παρέμβαση εκ μέρους του ΤΑΙΠΕΔ στο έργο των εκτιμητών. Η ως άνω επιστολή του κ. Πολλάλη δημοσιεύτηκε χθες για πρώτη φορά στον τύπο, σε εκτενές ρεπορτάζ της εφημερίδας Real News (δημοσίευμα της 23.3.2014) για την εκποίηση των μετοχών της Ελληνικό Α.Ε. Ο Σπ. Πολλάλης παραιτήθηκε από Πρόεδρος της Ελληνικό Α.Ε, όπως είναι ευρέως γνωστό, μάλλον μετά την διαφαινόμενη διάθεση ανάμειξης του ΤΑΙΠΕΔ στην εκτίμηση της αξίας της επίμαχης έκτασης. (Σακοράφα, 2014, 24 Μαρτίου, σελ. 4)

Τα ζητήματα αυτά, οι αποκλίσεις στις εκτιμήσεις της αξίας του Ελληνικού και το ενδεχόμενο να έχει διαπραχθεί το αδίκημα της κακουργηματικής απιστίας σε βάρος του ελληνικού Δημοσίου διερευνώνται από τον επίκουρο εισαγγελέα διαφθοράς, Γιάννη Δραγάτη. Αναμένονται τα αποτελέσματα και το πόρισμα αυτής της διερεύνησης, συμπεριλαμβανομένης της νέας εκτίμησης της αξίας του Ελληνικού από την Εισαγγελία.

4. Ο έλεγχος της νομιμότητας της διαδικασίας και της σύμβασης από το Ελεγκτικό Συνέδριο, το Ελληνικό Κοινοβούλιο και την Ευρωπαϊκή Επιτροπή

Με την πράξη την πράξη 197/2014, το ΖΚλιμάκιο του Ελεγκτικού Συνεδρίου ήλεγξε «τη νομιμότητα του σχεδίου σύμβασης και τη διαδικασία ανάδειξης πλειοδότη για την πώληση του 100% των μετοχών» της ΕΛΛΗΝΙΚΟ ΑΕ με βάση το ισχύον νομοθετικό πλαίσιο, κυρίως τον Ν. 3986/2011 «Επείγοντα μέτρα εφαρμογής του Μεσοπρόθεσμου Πλαισίου Δημοσιονομικής Στρατηγικής», την κείμενη νομοθεσία για τη σύνταξη σχεδίων συμβάσεων, όπως και τη Συνθήκη για τη Λειτουργία της Ευρωπαϊκής Ένωσης (σελ. 1-5). Διαπίστωσε παράβαση «των αρχών της διαφάνειας, της ίσης μεταχείρισης και του ανταγωνισμού» (σελ. 22). Απεφάνθη ότι «κωλύεται η υπογραφή του σχεδίου σύμβασης πώλησης του 100% των μετοχών» της ΕΛΛΗΝΙΚΟ ΑΕ (σελ. 31) για μια σειρά από ουσιαστικούς λόγους, εκ των οποίων το γεγονός ότι μεταβλήθηκαν οι όροι του διαγωνισμού κατά τη β' φάση του διαγωνισμού και το γεγονός ότι η πρόσκληση εκδήλωσης ενδιαφέροντος απέκλεισε τη συμμετοχή φυσικών προσώπων.

Επίσης, κατά τη γνώμη της Προέδρου «δεν καθίστανται επαρκώς αιτιολογημένες οι αποφάσεις των αρμοδίων προς τούτο οργάνων και δη του Συμβουλίου Εμπειρογνομόνων και του Δ.Σ. του ..., αναφορικά με τη διασφάλιση του δημοσίου συμφέροντος και την εφαρμογή της χρηστής δημοσιονομικής διαχείρισης, καθώς και ως προς το αν η ελεγχόμενη συναλλαγή είναι επωφελής και συμφέρουσα για το Ελληνικό Δημόσιο» (σελ. 29). Η πράξη αυτή αποτελεί και τη μοναδική επίσημη πηγή πληροφόρησης για τους όρους και τις αναβλητικές αιρέσεις του σχεδίου σύμβασης.

Το ΤΑΙΠΕΔ υπέβαλε αίτηση ανάκλησης της 197/2014 πράξης του ΖΚλιμακίου του Ελεγκτικού Συνεδρίου στις 24.09.2014. Στη δημόσια συνεδρίαση στις 10 Οκτωβρίου 2014, παρενέβησαν «υπέρ του Τ.Α.Ι.Π.Ε.Δ. και κατά του κύρους της προσβαλλόμενης πράξης» το Ελληνικό Δημόσιο, όπως και οι Lamda Development και Hellenikon Global I S.A., που κατέθεσαν υπόμνημα παρέμβασης στις 8 Οκτωβρίου 2014 (σελ. 1-2). Κατά του ΤΑΙΠΕΔ και υπέρ του κύρους της προσβαλλόμενης πράξης παρενέβησαν η Περιφέρεια Αττικής, όπως και σειρά προσώπων παρεμβαίνοντας ατομικώς και ως νόμιμοι εκπρόσωποι πολιτικών φορέων, ενώσεων προσώπων και της Hellenic Development Beteiligungs AG, που επίσης υπέβαλαν υπομνήματα παρέμβασης (σελ. 2-3).

Μέχρι σήμερα είναι διαθέσιμο μόνο ένα τετρασέλιδο απόσπασμα της πράξης του Τμήματος 3800/2014 (ΕΣ Τμ. ΣΤ3800/2014), το οποίο δεν περιλαμβάνει την αιτιολόγηση της απόφασης. Συγκεκριμένα, στο απόσπασμα της πράξης του 3800/2014, μετά την περιγραφή της διαδικασίας της δημόσιας συνεδρίασης, το ΣΤ' Τμήμα του Ελεγκτικού Συνεδρίου αναφέρει:

Μετά τη δημόσια συνεδρίαση το Δικαστήριο συνήλθε σε διάσκεψη σε αίθουσα αυτού, με την παρουσία όλων των ανωτέρω μελών του καθώς και της Γραμματέως του Μαρίας Δανιήλ, Προϊσταμένης Τμήματος του Ελεγκτικού Συνεδρίου.

Άκουσε την εισηγήτρια Σύμβουλο Μαρία Αθανασοπούλου και

Αφού μελέτησε τα σχετικά έγγραφα

Σκέφθηκε κατά το Νόμο

(.....)

Για τους λόγους αυτούς

Δέχεται την αίτηση και τις παρεμβάσεις του Ελληνικού Δημοσίου και των εταιρειών «LAMDA DEVELOPMENT Ανώνυμη Εταιρεία Συμμετοχών και Αξιοποίησης Ακινήτων» και «HELLINIKON GLOBAL I S.A.».

Απορρίπτει τις λοιπές παρεμβάσεις.

Ανακαλεί την 197/2014 πράξη του Ζ΄ Κλιμακίου του Ελεγκτικού Συνεδρίου.

Αποφαίνεται ότι δεν κωλύεται η υπογραφή του σχεδίου σύμβασης για την πώληση του 100% των μετοχών της «ΕΛΛΗΝΙΚΟ Α.Ε.» από το ΤΑΙΠΕΔ στην τρίτη παρεμβαίνουσα.

Κρίθηκε και αποφασίστηκε στην Αθήνα στις 7 Νοεμβρίου 2014. (σελ. 4)

Στη συνέχεια υποβλήθηκαν αιτήσεις αναθεώρησης της απόφασης αυτής (βλ. και υπόμνημα Περιφέρειας Αττικής, 2015, 12 Ιανουαρίου). Πράξη της μείζονος–επταμελούς σύνθεσης του Ελεγκτικού Συνεδρίου (Ολομέλεια) που απέρριψε «ελλείπει σπουδαίου εννόμου συμφέροντος» την «υπέρ του κύρους της 197/2014 πράξης του Ζ΄ Κλιμακίου παρέμβαση του ήδη αιτούντος» δημοσιεύτηκε στα ΜΜΕ στις 24 Φεβρουαρίου, 2014 (ΕΣ, Τμ. μείζονος–επταμελούς σύνθεσης 1183/2015, 2015, 18 Φεβρουαρίου, σελ. 10).

Δεκάδες ερωτήσεις έχουν υποβληθεί στην Ευρωπαϊκή Επιτροπή και τις ελληνικές αρχές για το ζήτημα του Ελληνικού και διάφορα ζητήματα νομιμότητας της διαδικασίας ιδιωτικοποίησής του με βάση το εγχώριο και ευρωπαϊκό δίκαιο (π.χ., ερωτήσεις προς την Ευρωπαϊκή Επιτροπή, Αρσένης, 2014, 7 Απριλίου, 2014, 17 Απριλίου, 2014, 23 Απριλίου; Παπαδημούλης, 2014, 6 Οκτωβρίου; Σακοράφα, 2014, 2 Δεκεμβρίου, 2014, 5 Δεκεμβρίου, 2014, 11 Δεκεμβρίου; Σκυλακάκης, 2014α, 23 Απριλίου, 2014β, 23 Απριλίου, 2014γ, 23 Απριλίου; Χουντής, 2014, 11 Απριλίου, και απαντήσεις, Almunia, 2014, 19 Ιουνίου, 2014, 2 Ιουλίου; Katainen, 2014, 6 Αυγούστου; Potočnik, 2014, 14 Ιουλίου; Rehn, 2014, 17 Ιουνίου, 2014, 18 Ιουνίου, 2014, 20 Ιουνίου; Vella, 2014, 22 Ιανουαρίου, 2014, 30 Ιανουαρίου; Vestager, 2014, 3 Δεκεμβρίου, 2015, 6 Φεβρουαρίου).

Σειρά ερωτήσεων και αιτήσεων κατάθεσης εγγράφων έχει υποβληθεί και στις ελληνικές κυβερνήσεις από βουλευτές κατά την τελευταία πενταετία (π.χ., Διώτη, Δρίτσας, Μουλόπουλος & Παπαδημούλης, 2010, 5 Νοεμβρίου), με πιο πρόσφατη την ερώτηση και αίτηση κατάθεσης εγγράφων που δεν έχει απαντηθεί, σχετικά με τη διαδικασία, τις ληφθείσες αποφάσεις και το σχέδιο σύμβασης, και με το εξής σκεπτικό:

Επειδή δημιουργούνται έντονα και δικαιολογημένα ερωτηματικά σχετικά με την υπογραφή της σύμβασης πώλησης των μετοχών της Ελληνικό Α.Ε. και επειδή μια τόσο σημαντική υπόθεση προωθείται με ύποπτη μυστικότητα, εν όψει μάλιστα και της πρόσφατης οικονομοτεχνικής μελέτης του Τεχνικού Επιμελητηρίου Ελλάδας (ΤΕΕ) σύμφωνα με την οποία πρόκειται για σύμβαση άκρως επιζήμια για το ελληνικό δημόσιο με προκλητικά χαμηλό τίμημα για μια έκταση τεράστιας αξίας (Κουρουμπλής, Βαλαβάνη, Βούτσας, Κωνσταντοπούλου & Λαφαζάνης, 2014, 21 Νοεμβρίου, σελ. 1)

Ζητείται η κατάθεση των εξής:

α) Η σύμβαση πώλησης του 100% των μετοχών του πρώην αεροδρομίου του Ελληνικού που υπεγράφη μεταξύ του ΤΑΙΠΕΔ και της Lamda Development.

β) Τα σχετικά με τον έλεγχο της νομιμότητας της σύμβασης πρακτικά των αποφάσεων του Ζ΄ Κλιμακίου και του 6ου Τμήματος του Ελεγκτικού Συνεδρίου.

γ) Τα Πρακτικά του ΔΣ ή/και της Γενικής Συνέλευσης του ΤΑΙΠΕΔ με τα οποία αποφασίσθηκαν τροποποιήσεις των άρθρων 2.3, 2.4, και 2.5 της από 8.11.2011 «Προκήρυξης του Διεθνούς Διαγωνισμού», ως προς το πωλούμενο από το ΤΑΙΠΕΔ αντικείμενο και δη αποφασίσθηκε η πώληση του 100% των μετοχών της εταιρείας Ελληνικό ΑΕ αντί του ρητά προβλεπόμενου από την διακήρυξη πλειοψηφικού πακέτου. Τροποποίηση που παραβιάζει τον κεντρικό τίτλο της Προκήρυξης, της οποίας ο πλήρης τίτλος είναι «Πρόσκληση Υποβολής και Εκδήλωσης Ενδιαφέροντος για την απόκτηση της πλειοψηφίας του Μετοχικού Κεφαλαίου της εταιρείας Ελληνικό ΑΕ μέσω αγοράς υφισταμένων μετοχών και/ή ανάληψης νέων μετοχών στο Κεφάλαιο της Ελληνικό ΑΕ». Επίσης να κατατεθεί το σύνολο τυχόν υπαρχουσών, επί του ανωτέρω θέματος, γνωμοδοτήσεων των τότε ή/και των τυχόν μεταγενέστερων νομικών συμβούλων της συγκεκριμένης ιδιωτικοποίησης, μέχρι και την έγκριση του τελικού κειμένου της σύμβασης, όπως αυτή υποβλήθηκε στο Ελεγκτικό Συνέδριο προς έλεγχο.

δ) Κατά την διάρκεια της 2ης φάσης του διαγωνισμού, το ΤΑΙΠΕΔ προέβη σε αλληπάλληλες τροποποιήσεις του αρχικού σχεδίου σύμβασης.

Να κατατεθούν στη Βουλή το αρχικό σχέδιο και τα επόμενα ενδιάμεσα, όπως αυτά χορηγήθηκαν στους διαγωνιζόμενους κατά την διάρκεια της 2ης φάσης του διαγωνισμού, προκειμένου να επισημανθούν και αξιολογηθούν οι επελεθούσες τροποποιήσεις, ή/και μεταβολές ή/και προσθήκες, μέχρι να καταλήξει το ΤΑΙΠΕΔ στο υπογραφέν τελικό σχέδιο σύμβασης. (Κουρουμπλής, Βαλαβάνη, Βούτσης, Κωνσταντοπούλου & Λαφαζάνης, 2014, 21 Νοεμβρίου, σελ. 1-2)

Επιπλέον:

Επιπροσθέτως ερωτάται ο κ. Υπουργός

α) Έχει ζητηθεί και από ποιόν εκ των νομικών συμβούλων της ιδιωτικοποίησης του Ελληνικού, νομική γνώμοδότηση (Legal Opinion), τόσο για την δανειοδότηση της επένδυσης όσο και για το καθεστώς της διαδικασίας του διαγωνισμού;

β) Έχει ζητηθεί αρμοδίως από την Ευρωπαϊκή Επιτροπή «Πιστοποιητικό Εκκαθάρισης» (Certificate of Clearance) και γιατί η χορήγησή του δεν περιλαμβάνεται στα προαπαιτούμενα για το ενεργό της σύμβασης; (Κουρουμπλής, Βαλαβάνη, Βούτσης, Κωνσταντοπούλου & Λαφαζάνης, 2014, 21 Νοεμβρίου, σελ. 2)

Επομένως, πέρα από την κύρωση της σύμβασης που δεν έχει πραγματοποιηθεί, στο Ελληνικό Κοινοβούλιο δεν έχουν μέχρι σήμερα κατατεθεί ούτε το σχέδιο σύμβασης που υπεγράφη μεταξύ του ΤΑΙΠΕΔ και της Lamda Development SA, ούτε βασικά έγγραφα για τη διαδικασία και τις σχετικές αποφάσεις. Το ίδιο αναφέρεται και σε πρόσφατη απάντηση της Επιτροπής κ. Vestager εξ' ονόματος της Ευρωπαϊκής Επιτροπής:

Οι υπηρεσίες της Επιτροπής δεν είχαν πρόσβαση στη σύμβαση που υπογράφηκε με την εταιρεία Lamda Development για τη μεταβίβαση της «ΕΛΛΗΝΙΚΟ ΑΕ» και σε αυτό το στάδιο δεν διαθέτουν επαρκή στοιχεία για να αξιολογήσουν κατά πόσο η πράξη αυτή θα μπορούσε δυνητικά να συνιστά κρατική ενίσχυση προς την εταιρεία Lamda Development.

Οι υπηρεσίες της Επιτροπής θα επικοινωνήσουν με τις ελληνικές αρχές και θα διερευνήσουν περαιτέρω την υπόθεση. (Vestager, M., 2015, 6 Φεβρουαρίου, σελ. 1)

Τέλος, στην πράξη 7 της 27.2.2014 του Υπουργικού Συμβουλίου (ΦΕΚ Α' 45/27.02.2014), αναφέρονται «το γεγονός ότι μετά την ανακήρυξη του πλειοδότη και προ της υπογραφής της Σύμβασης θα έχει προηγηθεί ο προβλεπόμενος στην παράγραφο 4 του άρθρου 9 του Ν. 3986/2011 προσυμβατικός έλεγχος του Ελεγκτικού Συνεδρίου επί του Σχεδίου της Σύμβασης» και «το γεγονός ότι όρος για τη θέση της Συμβάσεως σε ισχύ αποτελεί η με νόμο κύρωσή της από τη Βουλή των Ελλήνων» (σελ. 753). Αναλυτικά:

ΤΟ ΥΠΟΥΡΓΙΚΟ ΣΥΜΒΟΥΛΙΟ

Έχοντας υπόψη:

...

14. Το γεγονός ότι μετά την υποβολή των δεσμευτικών προσφορών από τους προεπιλεγέντες επενδυτές και προ της ανάδειξης πλειοδότη και της υπογραφής της Σύμβασης, θα αξιολογηθεί βάσει του προσφερόμενου τιμήματος κατά πόσον η σύναψη της Σύμβασης είναι συμφέρουσα για το Ελληνικό Δημόσιο.

15. Το γεγονός ότι μετά την ανακήρυξη του πλειοδότη και προ της υπογραφής της Σύμβασης θα έχει προηγηθεί ο προβλεπόμενος στην παράγραφο 4 του άρθρου 9 του Ν. 3986/2011 προσυμβατικός έλεγχος του Ελεγκτικού Συνεδρίου επί του Σχεδίου της Σύμβασης.

16. Το γεγονός ότι όρος για τη θέση της Συμβάσεως σε ισχύ αποτελεί η με νόμο κύρωσή της από τη Βουλή των Ελλήνων, αποφασίζει:

1. Τη συνυπογραφή από το Ελληνικό Δημόσιο, ως εκ τρίτου συμβαλλομένου, του Σχεδίου Σύμβασης Αγοραπωλησίας Μετοχών της ΕΛΛΗΝΙΚΟ Α.Ε. ως προς τους όρους αυτής που αφορούν σε πράξεις ή παραλείψεις των οργάνων του, εφόσον οι όροι αυτοί εγκριθούν προηγουμένως από το Ελεγκτικό Συνέδριο στο πλαίσιο του προβλεπόμενου στην παράγραφο 4 του άρθρου 9 του Ν. 3986/2011 προσυμβατικού ελέγχου και κυρωθούν από τη Βουλή των Ελλήνων κατά τα οριζόμενα στο άρθρο 2.2 (i) του Σχεδίου Σύμβασης, με στόχο την υλοποίηση του επενδυτικού προγράμματος για την ανάπτυξη της έκτασης του πρώην αεροδρομίου Ελληνικού.

2. Την παροχή εξουσιοδότησης στους Υπουργούς Οικονομικών, Υποδομών, Μεταφορών και Δικτύων, Περιβάλλοντος, Ενέργειας και Κλιματικής Αλλαγής, Πολιτισμού και Αθλητισμού και Τουρισμού για τη συνυπογραφή για λογαριασμό του Ελληνικού Δημοσίου της Σύμβασης Αγοραπωλησίας Μετοχών της ΕΛΛΗΝΙΚΟ Α.Ε., σύμφωνα με τα προαναφερόμενα στην παρ. 1.

Η Πράξη αυτή να δημοσιευθεί στην Εφημερίδα της Κυβερνήσεως. (σελ. 753-754)

Οι προϋποθέσεις αυτές δεν πληρούνται.

5. Επίλογος

Με βάση τα πιο πάνω, προκύπτει:

1. Η ιδιωτικοποίηση του Ελληνικού δεν έχει ολοκληρωθεί. Οι παραπάνω μη ολοκληρωμένες διαδικασίες, οι ουσιαστικές εκκρεμότητες ελέγχου της διαδικασίας ιδιωτικοποίησης από το Ελληνικό Κοινοβούλιο, την Ευρωπαϊκή Επιτροπή και τις ευρωπαϊκές δικαστικές αρχές και η μη κύρωση του σχεδίου σύμβασης από το Ελληνικό Κοινοβούλιο το καθιστούν σαφές για μια σειρά από ουσιαστικούς λόγους. Αντίθετα με τις ανακοινώσεις που εμφανίζουν τη διαγωνιστική διαδικασία να έχει ολοκληρωθεί και τη σύμβαση μεταξύ ΤΑΙΠΕΔ και επενδυτών να ισχύει από την ημερομηνία υπογραφής της από τους παραπάνω (ΤΑΙΠΕΔ, 2014, 14 Νοεμβρίου), θα έπρεπε να είχαν λάβει χώρα προηγουμένως η απόφαση της επταμελούς σύνθεσης του Ελεγκτικού Συμβουλίου, η υποβολή του Σχεδίου Ολοκληρωμένης Ανάπτυξης με τη σύνταξη Στρατηγικής Μελέτης Περιβαλλοντικών Επιπτώσεων, η έγκριση του Συμβουλίου της Επικρατείας και η κύρωση της σύμβασης από το Ελληνικό Κοινοβούλιο. Παράλληλα εκκρεμούν τα αποτελέσματα του ελέγχου νομιμότητας της πώλησης του 100% των μετοχών της Ελληνικό ΑΕ, του τιμήματος που αποδέχτηκε το ΤΑΙΠΕΔ και της διαδικασίας του διαγωνισμού από τις εισαγγελικές αρχές, όπως και ο γενικότερος έλεγχος τήρησης της ελληνικού και ευρωπαϊκού δικαίου από τις αρμόδιες αρχές.

2. Η νομιμότητα της διαδικασίας του διαγωνισμού δεν έχει κριθεί, παρά σε ένα τυπικό του σκέλος από το Ελεγκτικό Συνέδριο και αυτό συνέβη εκ των υστέρων.

3. Το προσφερόμενο τίμημα αποτελεί ένα μικρό κλάσμα της εκτιμώμενης αξίας του ακινήτου. Από πουθενά δεν αποδεικνύεται ότι η διοίκηση επιδίωξε τη μεγιστοποίηση του οικονομικού οφέλους για το Ελληνικό Δημόσιο. Μάλλον συνέβη το αντίθετο: εκούσια ή ακούσια ο διαγωνισμός προχώρησε με την αξία μειούμενη, οι δε προτάσεις για αναστροφή αυτής της απομείωσης απορρίφθηκαν και μάλιστα με "καθαίρεση" του προέδρου του αρμόδιου φορέα.

Επιθυμούμε, για άλλη μια φορά, να τονίσουμε ότι το Ελληνικό οφείλει να εκπληρώσει τον, ορισμένο και από το νόμο, προορισμό του, αυτό του μητροπολιτικού χώρου πρασίνου. Όπως προκύπτει από την έρευνα, το Μητροπολιτικό Πάρκο Ελληνικού είναι και αναγκαίο, αλλά και άμεσα εφικτό και φτηνό, ακόμη και στις σημερινές συνθήκες της κρίσης. Η εμφανιζόμενη ως αναγκαία λόγω της κρίσης ιδιωτικοποίηση, εν τέλει απέκτησε χαρακτηριστικά λεηλασίας με καινοφανείς διαδικασίες και πρακτικές εκ μέρους των διαχειριστών του Δημοσίου, αντιδιαμετρικά αντίθετες με αυτές που εκ του νόμου είχαν υποχρέωση να εφαρμόσουν· της προάσπισης του δημοσίου συμφέροντος και της μεγιστοποίησης του οφέλους για το Δημόσιο.

Σήμερα, 14 χρόνια μετά το κλείσιμο του αεροδρομίου Ελληνικού, το μέλλον του χώρου είναι ανοιχτό.

Ο αγώνας της αυτοδιοίκησης, των τοπικών και οικολογικών κινήσεων, των κατοίκων της Αθήνας για τη διάσωση του χώρου, απέκτησε συμβολισμούς μεγάλης σημασίας στην Ελλάδα και στην Ευρώπη. Αποτελεί μάλλον το κορυφαίο παράδειγμα, στις αρχές του 21ου αιώνα μίας σύγκρουσης που δεν έχει κριθεί: ανάμεσα στις αντιλήψεις για το αστικό περιβάλλον και τη βελτίωση του κλίματος, την κοινωνική και περιβαλλοντική αξία του δημόσιου χώρου και στις αντιλήψεις για την κερδοσκοπία στη γη, την εκποίηση της μεγάλης δημόσιας ευρωπαϊκής μεταπολεμικής κληρονομιάς γης, υποδομών και υπηρεσιών, την απαξίωση του δημόσιου και την κατάργηση της έννοιας του κοινού οφέλους. Ανάμεσα στις ιδέες για την κυριαρχία του δημοσίου συμφέροντος επί του ιδιωτικού και τις αντίστροφες που πιστεύουν στην κυριαρχία του ιδιωτικού και της αγοράς επί του δημοσίου. Αυτή η συμβολική και ουσιαστική σύγκρουση συντελέστηκε και συντελείται σε έναν επίσης συμβολικά φορτισμένο χώρο, στο "μεγαλύτερο δημόσιο ακίνητο" της Ευρώπης και σε ένα από τα εν δυνάμει μεγαλύτερα αστικά της πάρκα, το πρώην αεροδρόμιο, στην νότια αθηναϊκή ακτή του Σαρωνικού.

Η συζήτηση για αυτό το μέλλον οφείλει να ανοίξει σε όλα τα επίπεδα, και πλέον δημόσια, δημοκρατικά, και στη βάση των πραγματικών αναγκών των κατοίκων του Λεκανοπεδίου. Τα ιδιαίτερα χαρακτηριστικά του Ελληνικού, ως ένας από τους μεγαλύτερους και ελάχιστους εναπομείναντες ενιαίους, δημόσιους, αστικούς, παράκτιους χώρους της Ευρώπης και της Μεσογείου, καθιστούν ακόμη περισσότερο αναγκαία τη δημόσια συζήτηση για την αξιοποίηση του, με ουσιαστική συμμετοχή όλων ανεξαιρέτως.

Από την πλευρά μας και στα πλαίσια των βασικών αρχών του επιστημονικού μας πεδίου, το οφείλουμε στους κατοίκους της Αθήνας και ειδικά σε μερικές δεκάδες χιλιάδες αυτών, σε όσες και όσους έχουν δραστηριοποιηθεί όλο αυτό το χρονικό διάστημα σε εκατοντάδες τοπικές, περιφερειακές και διεθνείς πρωτοβουλίες και κινήματα πόλης, εμποδίζοντας την εκποίηση του χώρου και προβάλλοντας στην πράξη τις αρχές της χωρικής και περιβαλλοντικής δικαιοσύνης.

Βιβλιογραφία

Αλεξόπουλος, Ι., & Ψαθάς, Α. (2014, Οκτώβριος). *Οικονομοτεχνική μελέτη εκτίμησης επενδυτικής αξίας του Μητροπολιτικού πάρκου Ελληνικού-Αγίου Κοσμά*. Αθήνα: Τεχνικό Επιμελητήριο Ελλάδος. [http://web.tee.gr/elliniko/ και web.tee.gr/wp-content/uploads/2014/10/elliniko-TEE-tel.pdf](http://web.tee.gr/elliniko/kai_web.tee.gr/wp-content/uploads/2014/10/elliniko-TEE-tel.pdf)

Almunia, J. (2014, 19 Ιουνίου). *Απάντηση του κ. Almunia εξ' ονόματος της Επιτροπής/Answer given by Mr Almunia on behalf of the Commission* [Γραπτή Ερώτηση E-004249/2014]. Βρυξέλλες/Στρασβούργο: Ευρωπαϊκό Κοινοβούλιο.

<http://www.europarl.europa.eu/sides/getAllAnswers.do?reference=E-2014-004249&language=EL>
(ελληνικά) ή
<http://www.europarl.europa.eu/sides/getAllAnswers.do?reference=E-2014-004249&language=EN>
(αγγλικά).

Almunia, J. (2014, 2 Ιουλίου). *Απάντηση του κ. Almunia εξ' ονόματος της Επιτροπής/Answer given by Mr Almunia on behalf of the Commission* [Γραπτή Ερώτηση E-005106/2014]. Βρυξέλλες/Στρασβούργο: Ευρωπαϊκό Κοινοβούλιο.

<http://www.europarl.europa.eu/sides/getAllAnswers.do?reference=E-2014-005106&language=EL>
(ελληνικά) ή
<http://www.europarl.europa.eu/sides/getAllAnswers.do?reference=E-2014-005106&language=EN>
(αγγλικά).

Αρσένης, Κ. (2014, 7 Απριλίου). *Απαλλαγή της «Lamda Development AE» από κάθε μορφή φορολογίας σχετικά με την επένδυση στο πρώην αεροδρόμιο του Ελληνικού και στον Άγιο Κοσμά/Exemption of Lamda Development SA from any form of taxation relating to investments in the former Hellinikon Airport and Agios Kosmas* [Γραπτή ερώτηση E-004249/2014 προς την Επιτροπή]. Βρυξέλλες/Στρασβούργο: Ευρωπαϊκό Κοινοβούλιο.

<http://www.europarl.europa.eu/sides/getDoc.do?pubRef=-//EP//TEXT+WQ+E-2014-004249+0+DOC+XML+V0//EL>
(ελληνικά) ή
<http://www.europarl.europa.eu/sides/getDoc.do?pubRef=-//EP//TEXT+WQ+E-2014-004249+0+DOC+XML+V0//EN&language=en>
(αγγλικά).

Αρσένης, Κ. (2014, 17 Απριλίου). *Η άδεια λειτουργίας καζίνο στο Ελληνικό συνιστά παράνομη κρατική ενίσχυση στη Lamda Development/Operating licence granted for casino in Helliniko is illegal state aid to Lamda Development* [Γραπτή ερώτηση E-005106/2014 προς την Επιτροπή]. Βρυξέλλες/Στρασβούργο: Ευρωπαϊκό Κοινοβούλιο.

<http://www.europarl.europa.eu/sides/getDoc.do?pubRef=-//EP//TEXT+WQ+E-2014-005106+0+DOC+XML+V0//EL>
(ελληνικά) ή
<http://www.europarl.europa.eu/sides/getDoc.do?pubRef=-//EP//TEXT+WQ+E-2014-005106+0+DOC+XML+V0//EN>
(αγγλικά).

Αρσένης, Κ. (2014, 23 Απριλίου). *Μία μόνο προσφορά σε 6 μεγάλους διαγωνισμούς του ΤΑΙΠΕΔ — Παραβίαση της ευρωπαϊκής νομοθεσίας για τις δημόσιες συμβάσεις/Only one bid in six major HRADF tendering procedures — Infringement of European public procurement legislation* [Γραπτή ερώτηση E-005419/2014 προς την Επιτροπή]. Βρυξέλλες/Στρασβούργο: Ευρωπαϊκό Κοινοβούλιο.

<http://www.europarl.europa.eu/sides/getDoc.do?pubRef=-//EP//TEXT+WQ+E-2014-005419+0+DOC+XML+V0//EL>
(ελληνικά) ή
<http://www.europarl.europa.eu/sides/getDoc.do?pubRef=-//EP//TEXT+WQ+E-2014-005419+0+DOC+XML+V0//EN&language=en>
(αγγλικά).

Διώτη, Η., Δρίτσας, Θ., Μουλόπουλος, Β., & Παπαδημούλης, Δ. (2010, 5 Νοεμβρίου). *Γιατί δεν δημοσιοποιούνται οι όροι, οι προδιαγραφές και οι περιορισμοί που έχουν – αν έχουν – δοθεί από την κυβέρνηση προς τους μελετητές ως δεδομένα για τη νέα μελέτη σχεδιασμού του Μητροπολιτικού Πάρκου Ελληνικού και γιατί δεν εφαρμόζεται το χρονοδιάγραμμα απομάκρυνσης των υφιστάμενων και παράνομων χρήσεων και λήξης παραχωρήσεων στο χώρο του πρώην αεροδρομίου και της παράκτιας ζώνης; [Ερώτηση και Αίτηση Κατάθεσης Εγγράφων με αρ. πρωτ. 5971/181/5-11-2010 προς την κυρία και τους κυρίους Υπουργούς Επικρατείας, Οικονομικών, Περιβάλλοντος, Ενέργειας και Κλιματικής Αλλαγής, Περιφερειακής Ανάπτυξης και Ανταγωνιστικότητας και Πολιτισμού και Τουρισμού. ΙΓ΄ Περίοδος Προεδρευόμενης Κοινοβουλευτικής Δημοκρατίας, σύνοδος Β΄]. Αθήνα: Βουλή των Ελλήνων.*

<http://www.hellenicparliament.gr/Koinovouleftikos-Elenchos/Mesa-Koinovouleutikou->

[Elegxou?pcm_id=77920de1-805e-4eb8-9a76-a4abc26a5a8f](#)

Ερευνητική Ομάδα Εργαστηρίου Αστικού Περιβάλλοντος ΕΜΠ. (2011). Βασικές αρχές σχεδιασμού μητροπολιτικού πάρκου πρασίνου στο πρώην αεροδρόμιο Ελληνικού. *Γεωγραφίες*, 18, 97-103.

Ελεγκτικό Συνέδριο, Ζ Κλιμάκιο. (2014, 20 Αυγούστου). *Απόφαση 197/2014* (ΕΣ Κλ. Ζ 197/2014). Αθήνα: Ελεγκτικό Συνέδριο, Ζ' Κλιμάκιο.

Ελεγκτικό Συνέδριο, ΣΤ Τμήμα. (2014, 7 Νοεμβρίου). *Απόσπασμα απόφασης 3800/2014* (ΕΣ Τμ. ΣΤ 3800/2014). Αθήνα: Ελεγκτικό Συνέδριο, ΣΤ' Τμήμα.

Ελεγκτικό Συνέδριο, Τμήμα μείζονος–επταμελούς σύνθεσης. (2015, 18 Φεβρουαρίου). *Απόφαση 1183/2015* (ΕΣ Τμ. μείζονος–επταμελούς σύνθεσης 1183/2015). Αθήνα: Ελεγκτικό Συνέδριο, Τμήμα μείζονος–επταμελούς σύνθεσης.

Katainen, J. (2014, 6 Αυγούστου). *Απάντηση του κ. Katainen εξ' ονόματος της Επιτροπής Answer given by Mr Katainen on behalf of the Commission* [Γραπτή ερώτηση E-005217/2014, OJ C 456/01, 18.12.2014]. Βρυξέλλες/Στρασβούργο: Ευρωπαϊκό Κοινοβούλιο.

http://eur-lex.europa.eu/legal-content/EL/TXT/PDF/?uri=OJ:JOC_2014_456_R_0001&from=EN

ή

http://eur-lex.europa.eu/legal-content/EN/TXT/;ELX_SESSIONID=nW9kJSkh9kBF9m1RcTjC3BHrjPZ2GhmRxf2B3X1y6FILnrLBw7WLI-70376500?uri=OJ:JOC_2014_456_R_0001

Κουρουμπλής, Π., Βαλαβάνη, Ν., Βούτσας, Ν., Κωνσταντοπούλου, Ζ., & Λαφαζάνης Π. (2014, 21 Νοεμβρίου). *Σχετικά με τη σύμβαση πώλησης του 100% των μετοχών της Ελληνικό ΑΕ που υπεγράφη μεταξύ του ΤΑΙΠΕΔ και της Lamda Development SA* [Ερώτηση και Αίτηση Κατάθεσης Εγγράφων με αρ. πρωτ. 536/4858/21-11-2014 προς τον κύριο Υπουργό Οικονομικών. Αθήνα: Βουλή των Ελλήνων.

http://www.hellenicparliament.gr/Koinovouleftikos-Elenchos/Mesa-Koinovouleutikou-Elegxou?pcm_id=4882baf5-3626-433b-9674-a3ed0147dac9

Μπελαβίλας, Ν. (2012, 29 Οκτωβρίου). *Ομιλία στη Δημόσια Διαβούλευση ενάντια στην εκποίηση του Ελληνικού*. Αθήνα: Βουλή των Ελλήνων, ΣΥΡΙΖΑ-ΕΚΜ.

Μπελαβίλας, Ν. (2013, 20 Απριλίου). *Το μέλλον του πρώην αεροδρομίου Ελληνικού στις συνθήκες της κρίσης*. Ομιλία στην ημερίδα «Ελληνικό: Αξιοποίηση για ποιόν;» Αθήνα: Δήμοι Αλίμου, Γλυφάδας και Ελληνικού-Αργυρούπολης, Εθνικό Μετσόβιο Πολυτεχνείο, Τεχνικό Επιμελητήριο Ελλάδας και Επιτροπή Αγώνα για το Μητροπολιτικό Πάρκο στο Ελληνικό. <http://www.elliniko-argyroupoli.gr/article.php?id=2310> και <http://www.elliniko-argyroupoli.gr/uplds/file/Nikos%20Belavilas%2020Apr13.pdf>

Μπελαβίλας Ν., Βαταβάλη Φ. (2009). *Οδηγός για το περιβάλλον: Πράσινο και ελεύθεροι χώροι στην πόλη*. Αθήνα: WWF Ελλάς. http://www.wwf.gr/images/pdfs/Odiqos_AstikoPrasino.pdf

Μπελαβίλας, Ν., Βαταβάλη, Φ., Σουρέλη, Κ., & Πρέντου, Π. (2012, Σεπτέμβριος). *Ελεύθεροι χώροι, αστικό και περιαστικό πράσινο στο μητροπολιτικό συγκρότημα Αθήνας*. Ανακοίνωση στο 3ο Πανελλήνιο Συνέδριο Πολεοδομίας, Χωροταξίας και Περιφερειακής Ανάπτυξης, Βόλος.

Μπελαβίλας, Ν., Πρέντου, Π., & Σουρέλη, Κ. (2010). Μητροπολιτικό πάρκο πρασίνου στο Ελληνικό. *Ουτοπία: Επιθεώρηση θεωρίας και πολιτισμού*, 91(4), 193-202.

Ν. 2338/1995 (ΦΕΚ Α' 202/14.09.1995), *Κύρωση σύμβασης ανάπτυξης του νέου Διεθνούς Αεροδρομίου της Αθήνας στα Σπάτα, ίδρυση της εταιρίας «Διεθνής Αερολιμένας Αθηνών Α.Ε.», έγκριση περιβαλλοντικών όρων και άλλες διατάξεις*.

Παπαδημούλης, Δ. (2014, 6 Οκτωβρίου). *Απόφαση αναστολής πώλησης του Ελληνικού από το Ελεγκτικό Συνέδριο/Decision by the Hellenic Court of Auditors to suspend proceedings for the sale of Hellinikon* [Γραπτή ερώτηση E-007561/2014 προς την Επιτροπή]. Βρυξέλλες/Στρασβούργο: Ευρωπαϊκό Κοινοβούλιο.

<http://www.europarl.europa.eu/sides/getDoc.do?pubRef=-//EP//TEXT+WQ+E-2014-007561+0+DOC+XML+V0//EL>

(ελληνικά) ή

<http://www.europarl.europa.eu/sides/getDoc.do?pubRef=-//EP//TEXT+WQ+E-2014-007561+0+DOC+XML+V0//EN>

(αγγλικά).

ΠΔ 05.03.2004 (ΦΕΚ Δ' 254/2004), *Καθορισμός ζωνών προστασίας, χρήσεων γης και όρων και περιορισμών δόμησης στην παραλιακή ζώνη της Αττικής από το Φαληρικό Όρμο μέχρι την Αγία Μαρίνα Κρωπίας*, Αθήνα: Εφημερίδα της Κυβερνήσεως.

Περιφέρεια Αττικής. (2015, 12 Ιανουαρίου). *Υπόμνημα ενώπιον του VI Τμήματος του Ελεγκτικού Συνεδρίου: Μείζων - επταμελής σύνθεση*. Αθήνα: Περιφέρεια Αττικής.

Περιφέρεια Αττικής. (2015, 14 Ιανουαρίου). *Αγωγή ενώπιον του Πολυμελούς Πρωτοδικείου Αθηνών*. Αθήνα: Περιφέρεια Αττικής.

Potočnik, J. (2014, 14 Ιουλίου). *Απάντηση του κ. Potočnik εξ' ονόματος της Επιτροπής/Answer given by Mr Potočnik on behalf of the Commission* [Γραπτή Ερώτηση E-004515/2014]. Βρυξέλλες/Στρασβούργο: Ευρωπαϊκό Κοινοβούλιο.

<http://www.europarl.europa.eu/sides/getAllAnswers.do?reference=E-2014-004515&language=EL>

(ελληνικά) ή

<http://www.europarl.europa.eu/sides/getAllAnswers.do?reference=E-2014-004515&language=EN>

(αγγλικά).

Πράξεις Υπουργικού Συμβουλίου, Πράξη 7 της 27.2.2014 (ΦΕΚ Α' 45/27.02.2014).

Rehn, O. (2014, 17 Ιουνίου). *Απάντηση του κ. Rhen εξ' ονόματος της Επιτροπής/Answer given by Mr Rhen on behalf of the Commission* [Γραπτή Ερώτηση E-005419/2014]. Βρυξέλλες/Στρασβούργο: Ευρωπαϊκό Κοινοβούλιο.

<http://www.europarl.europa.eu/sides/getAllAnswers.do?reference=E-2014-005419&language=EL>

(ελληνικά) ή

<http://www.europarl.europa.eu/sides/getAllAnswers.do?reference=E-2014-005419&language=EN>

(αγγλικά).

Rehn, O. (2014, 18 Ιουνίου). *Κοινή απάντηση του κ. Rhen εξ' ονόματος της Επιτροπής/Joint answer given by Mr Rhen on behalf of the Commission* [Γραπτές Ερωτήσεις E-005218/2014, P-003938/2014]. Βρυξέλλες/Στρασβούργο: Ευρωπαϊκό Κοινοβούλιο.

<http://www.europarl.europa.eu/sides/getAllAnswers.do?reference=E-2014-005218&language=EL>

(ελληνικά) ή

<http://www.europarl.europa.eu/sides/getAllAnswers.do?reference=E-2014-005218&language=EN>

(αγγλικά).

Rehn, O. (2014, 20 Ιουνίου). *Απάντηση του κ. Rhen εξ' ονόματος της Επιτροπής/Answer given by Mr Rhen on behalf of the Commission* [Γραπτή Ερώτηση E-005220/2014]. Βρυξέλλες/Στρασβούργο: Ευρωπαϊκό Κοινοβούλιο.

<http://www.europarl.europa.eu/sides/getAllAnswers.do?reference=E-2014-005220&language=EL>

(ελληνικά) ή

<http://www.europarl.europa.eu/sides/getAllAnswers.do?reference=E-2014-005220&language=EN>

(αγγλικά).

Σακοράφα, Σ. (2014, 24 Μαρτίου). *Αίτηση - Αναφορά προς την κ. Προϊσταμένη Εισαγγελλίας Πρωτοδικών Αθηνών: Επικείμενη εκποίηση μετοχών της Ελληνικό Α.Ε. αντί ιδιαίτερα χαμηλού τιμήματος*. Αθήνα. <http://www.sakorafa.gr/pages/page.php?page=871&lng=1>

Σακοράφα, Σ. (2014, 2 Δεκεμβρίου). *Παραβίαση του άρθρου 107 και επόμενων άρθρων της Σ.Λ.Ε.Ε. από τη σύμβαση παραχώρησης της «ΕΛΛΗΝΙΚΟ ΑΕ» στην Lamda Development SA/Infringement of Article 107 et seq. TFEU in connection with the transfer of Elliniko AE to Lamda Development SA* [Γραπτή ερώτηση E-010076/2014 προς την Επιτροπή]. Βρυξέλλες/Στρασβούργο: Ευρωπαϊκό Κοινοβούλιο.

<http://www.europarl.europa.eu/sides/getDoc.do?pubRef=-//EP//TEXT+WQ+E-2014-010076+0+DOC+XML+V0//EL>

(ελληνικά) ή

<http://www.europarl.europa.eu/sides/getDoc.do?pubRef=-//EP//TEXT+WQ+E-2014-010076+0+DOC+XML+V0//EN&language=en>

(αγγλικά).

Σακοράφα, Σ. (2014, 5 Δεκεμβρίου). *Παραβίαση της οδηγίας 2001/42/EK/Infringement of Directive 2001/42/EC* [Γραπτή ερώτηση E-010290/2014 προς την Επιτροπή]. Βρυξέλλες/Στρασβούργο: Ευρωπαϊκό Κοινοβούλιο.

<http://www.europarl.europa.eu/sides/getDoc.do?pubRef=-//EP//TEXT+WQ+E-2014-010290+0+DOC+XML+V0//EL>

(ελληνικά) ή

<http://www.europarl.europa.eu/sides/getDoc.do?pubRef=-//EP//TEXT+WQ+E-2014-010290+0+DOC+XML+V0//EN&language=en>

(αγγλικά).

Σακοράφα, Σ. (2014, 11 Δεκεμβρίου). *Παραβίαση της Διεθνούς Σύμβασης του Aarhus και της οδηγίας 2001/42/EK κατά τη διαδικασία πώλησης του Ελληνικού/Infringement of international Aarhus Convention and*

Directive 2001/42/EC in connection with the sale of the Elliniko site [Γραπτή ερώτηση E-010541/2014 προς την Επιτροπή]. Βρυξέλλες/Στρασβούργο: Ευρωπαϊκό Κοινοβούλιο.

<http://www.europarl.europa.eu/sides/getDoc.do?pubRef=-//EP//TEXT+WQ+E-2014-010541+0+DOC+XML+V0//EL>

(ελληνικά) ή

<http://www.europarl.europa.eu/sides/getDoc.do?pubRef=-//EP//TEXT+WQ+E-2014-010541+0+DOC+XML+V0//EN&language=en>

(αγγλικά).

Σκυλακάκης, Θ. (2014α, 23 Απριλίου). *Όροι του διαγωνισμού ΤΑΙΠΕΔ για το Ελληνικό/Terms relating to the HRADF call for tenders for the Hellinikon site* [Γραπτή ερώτηση E-005217/2014, OJ C 456/01, 18.12.2014]. Βρυξέλλες/Στρασβούργο: Ευρωπαϊκό Κοινοβούλιο.

http://eur-lex.europa.eu/legal-content/EL/TXT/PDF/?uri=OJ:JOC_2014_456_R_0001&from=EN

ή

http://eur-lex.europa.eu/legal-content/EN/TXT/ELX_SESSIONID=nW9kJSkh9kBF9m1RcTjC3BHrjPZ2GhmRxf2B3X1y6FILnrLBw7WLL-70376500?uri=OJ:JOC_2014_456_R_0001

Σκυλακάκης, Θ. (2014β, 23 Απριλίου). *Διαδικασίες του διαγωνισμού ΤΑΙΠΕΔ για το Ελληνικό/ HRADF tendering procedures for the Ellinikon site* [Γραπτή ερώτηση E-005218/2014 προς την Επιτροπή]. Βρυξέλλες/Στρασβούργο: Ευρωπαϊκό Κοινοβούλιο.

<http://www.europarl.europa.eu/sides/getDoc.do?pubRef=-//EP//TEXT+WQ+E-2014-005218+0+DOC+XML+V0//EL>

(ελληνικά) ή

<http://www.europarl.europa.eu/sides/getDoc.do?pubRef=-//EP//TEXT+WQ+E-2014-005218+0+DOC+XML+V0//EN>

(αγγλικά).

Σκυλακάκης, Θ. (2014γ, 23 Απριλίου). *Συμβατότητα του διαγωνισμού ΤΑΙΠΕΔ για το Ελληνικό/ Compatibility with EC law of the HRADF call for tenders for the Ellinikon site* [Γραπτή ερώτηση E-005220/2014 προς την Επιτροπή]. Βρυξέλλες/Στρασβούργο: Ευρωπαϊκό Κοινοβούλιο.

<http://www.europarl.europa.eu/sides/getDoc.do?pubRef=-//EP//TEXT+WQ+E-2014-005220+0+DOC+XML+V0//EL>

(ελληνικά) ή

<http://www.europarl.europa.eu/sides/getDoc.do?pubRef=-//EP//TEXT+WQ+E-2014-005220+0+DOC+XML+V0//EN>

(αγγλικά).

Ταμείο Αξιοποίησης Ιδιωτικής Περιουσίας του Δημοσίου ΑΕ. (2014, 31 Μαρτίου). *Δελτίο τύπου: Το ΤΑΙΠΕΔ ανακήρυξε τη Lamda Development AE Προτιμητέο Επενδυτή*. Αθήνα: ΤΑΙΠΕΔ.

<http://www.hradf.com/sites/default/files/attachments/20140331-press-release-hellinikon-el.pdf>

Ταμείο Αξιοποίησης Ιδιωτικής Περιουσίας του Δημοσίου ΑΕ. (2014, 14 Νοεμβρίου). *Δελτίο τύπου: Ολοκληρώθηκε η διαγωνιστική διαδικασία για την αξιοποίηση του Ελληνικού. Υπογράφηκε σήμερα η σύμβαση πώλησης του 100% των μετοχών της Ελληνικό ΑΕ στην Lamda Development*. Αθήνα: ΤΑΙΠΕΔ.

<http://www.hradf.com/sites/default/files/attachments/20141114-hradf-press-release-hellinikon-el.pdf>

Τεχνικό Επιμελητήριο Ελλάδας. (2014, 30 Οκτωβρίου). *Τριπλάσια η αξία του Ελληνικού, σε σχέση με τη συμφωνία πώλησης του ΤΑΙΠΕΔ αποδεικνύει μελέτη του ΤΕΕ* (Δελτίο τύπου). Αθήνα: ΤΕΕ.

<http://web.tee.gr/deltio-tyrou-tee-30102014/>

Vella, K. (2015, 22 Ιανουαρίου). *Απάντηση του κ. Vella εξ' ονόματος της Επιτροπής/Answer given by Mr Vella on behalf of the Commission* [Γραπτή Ερώτηση E-010290/2014]. Βρυξέλλες/Στρασβούργο: Ευρωπαϊκό Κοινοβούλιο.

<http://www.europarl.europa.eu/sides/getAllAnswers.do?reference=E-2014-010290&language=EL>

(ελληνικά) ή

<http://www.europarl.europa.eu/sides/getAllAnswers.do?reference=E-2014-010290&language=EN>

(αγγλικά).

Vella, K. (2015, 30 Ιανουαρίου). *Απάντηση του κ. Vella εξ' ονόματος της Επιτροπής/Answer given by Mr Vella on behalf of the Commission* [Γραπτή Ερώτηση E-010541/2014]. Βρυξέλλες/Στρασβούργο: Ευρωπαϊκό Κοινοβούλιο.

<http://www.europarl.europa.eu/sides/getAllAnswers.do?reference=E-2014-010541&language=EL>

(ελληνικά) ή

<http://www.europarl.europa.eu/sides/getAllAnswers.do?reference=E-2014-010541&language=EN>

(αγγλικά).

Vestager, M. (2014, 3 Δεκεμβρίου). *Απάντηση της κ. Vestager εξ' ονόματος της Επιτροπής/Answer given by Ms Vestager on behalf of the Commission* [Γραπτή Ερώτηση E-007561/2014]. Βρυξέλλες/Στρασβούργο: Ευρωπαϊκό Κοινοβούλιο.

<http://www.europarl.europa.eu/sides/getAllAnswers.do?reference=E-2014-007561&language=EL>

(ελληνικά) ή

<http://www.europarl.europa.eu/sides/getAllAnswers.do?reference=E-2014-007561&language=EN>

(αγγλικά).

Vestager, M. (2015, 6 Φεβρουαρίου). *Απάντηση της κ. Vestager εξ' ονόματος της Επιτροπής/Answer given by Ms Vestager on behalf of the Commission* [Γραπτή Ερώτηση E-010076/2014]. Βρυξέλλες/Στρασβούργο: Ευρωπαϊκό Κοινοβούλιο.

<http://www.europarl.europa.eu/sides/getAllAnswers.do?reference=E-2014-010076&language=EL>

(ελληνικά) ή

<http://www.europarl.europa.eu/sides/getAllAnswers.do?reference=E-2014-010076&language=EN>

(αγγλικά).

Χουντής, Ν. (2014, 11 Απριλίου). *Όροι Σύμβασης πώλησης της Ελληνικών ΑΕ μέσω του ΤΑΙΠΕΔ/ Contract for the sale of Hellinikon SA through the HRADF* [Γραπτή ερώτηση E-004515/2014 προς την Επιτροπή]. Βρυξέλλες/Στρασβούργο: Ευρωπαϊκό Κοινοβούλιο.

<http://www.europarl.europa.eu/sides/getDoc.do?pubRef=-//EP//TEXT+WQ+E-2014-004515+0+DOC+XML+V0//EL>

(ελληνικά) ή

<http://www.europarl.europa.eu/sides/getDoc.do?pubRef=-//EP//TEXT+WQ+E-2014-004515+0+DOC+XML+V0//EN>

(αγγλικά).